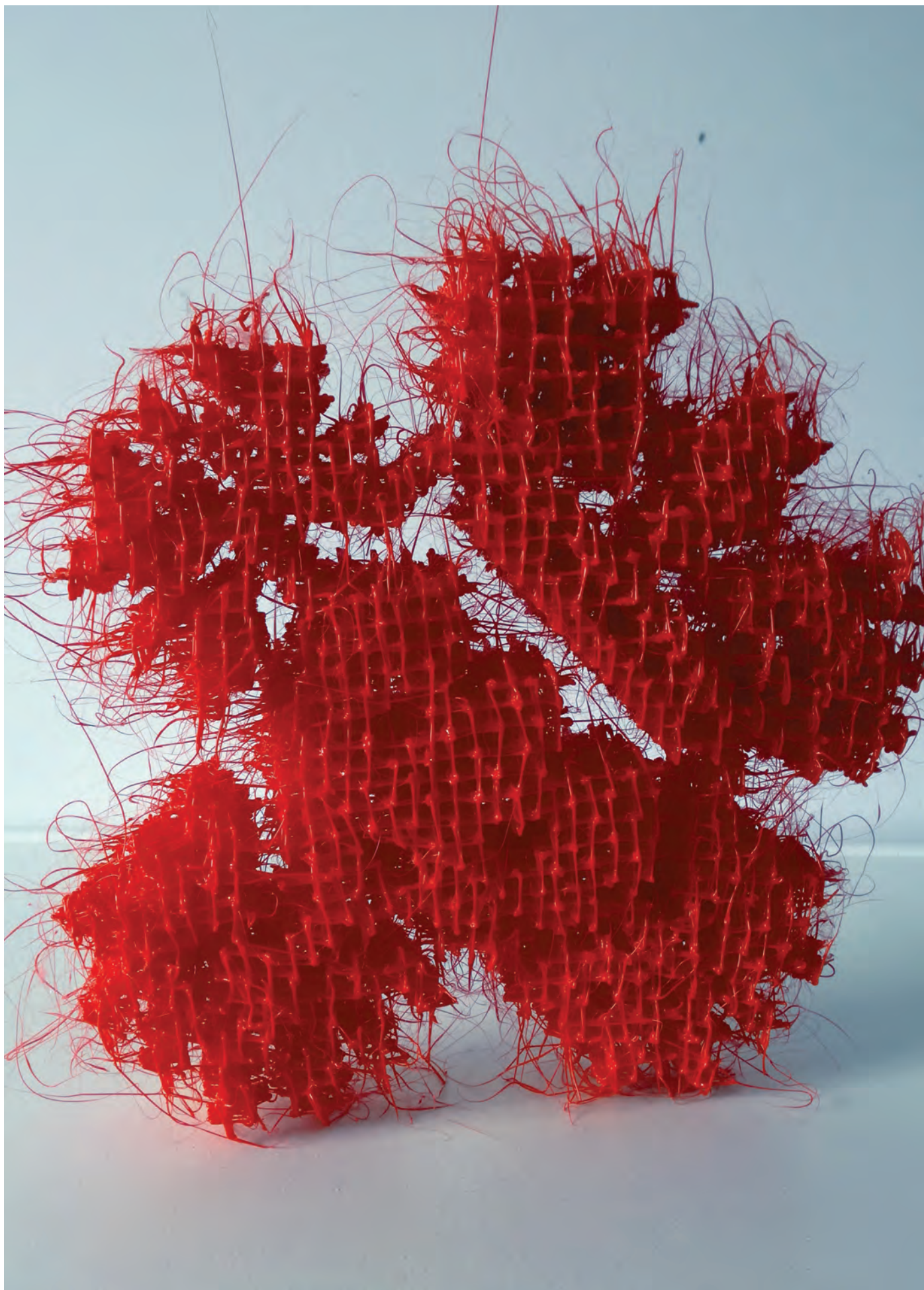

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2020/5

VIGH Krisztina: **Cross your stiches!** (részlet) | Krisztina VIGH: **Cross your stiches!** (detail) | 2019, 3D print, politejsav (PLA, polylactic acid), a teljes méret: 20x20x4 cm
Fotó: Vigh Krisztina (*Cikkünk a 7. oldalon*)

TARTALOM

	IN MEMORIAM
2	Barátunk, Scherer József (1947–2020) <i>(Ernyey Gyula)</i>

	KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
7	Átörökítés Kepes György szellemisége a kortárs magyar textilművészetben <i>(Bulla Márta – Lipp Mónika Mária)</i>
14	Társas magány és együttérzés Andrasev Nadja Szimbiozis című animációja <i>(Borbáth Péter)</i>
18	Retró stúdióüvegek Vida Zsuzsa üvegművészről kiállítása kapcsán <i>(Feledy Balázs)</i>
22	Életművészet Filozófia és művészet kapcsolata Vásárhelyi Kata falikárpitjain <i>(Keppel Márton)</i>
29	A kézi rajz mint szellemi torna Máté Tamás és Vass-Eysen Áron építészek <i>(Dvorszky Hedvig)</i>
34	Az emlékezés művészei Az Óbudai Múzeum időszaki kiállításának bemutatása <i>(Orosz Diána)</i>

	ÉRTÉKÖRZÉS
41	A litográfia mestere 150 évvel ezelőtt született Helbing Ferenc (1870–1959) grafikusművész <i>(Földi Eszter)</i>

	KÖNYV
48	Egy hiánypótló kiadványról Pásztor Emese, Erdei T. Lilla, Maróti Andorné Herczeg Ibolya: Bódy Irén, a kékfestés művésze <i>(Feledy Balázs)</i>

	TÁRGYKÖZELBEN
52	Egy ideális ékszer Németh Krisztina: Idő-ékszer / Entrópia <i>(Pandur Ildikó)</i>

54	Hírek

CONTENTS

	IN MEMORIAM
2	Our friend, József Scherer (1947–2020) <i>(Gyula Ernyey)</i>

	EXHIBITIONS – WORKSHOPS
7	Bequest György Kepes' spiritual legacy in contemporary Hungarian textile art <i>(Márta Bulla – Mónika Mária Lipp)</i>
14	Collective loneliness and compassion Nadja Andrasev's animation entitled Symbiosis <i>(Péter Borbáth)</i>
18	Retro studio glass About glass artist Zsuzsa Vida apropos of her exhibition <i>(Balázs Feledy)</i>
22	The art of living Relations of philosophy and art in Kata Vásárhelyi's tapestries <i>(Márton Keppel)</i>
29	Hand drawings as mental exercise Architects Tamás Máté and Áron Vass-Eysen <i>(Hedvig Dvorszky)</i>
34	Artists of remembering Introducing the temporary show at Óbuda Museum <i>(Diána Orosz)</i>

	SAFEGUARDING OF VALUES
41	The master of lithography Graphic artist Ferenc Helbing (1870–1959) was born 150 years ago <i>(Eszter Földi)</i>

	BOOKS
48	About a stop-gap publication Emese Pásztor, Lilla Erdei T., Mrs Andor Maróti Ibolya Herczeg: Irén Bódy, the artist of printed blue-dyed calico <i>(Balázs Feledy)</i>

	CLOSE-UP
52	An ideal jewel Krisztina Németh: Time jewel / Entropy <i>(Ildikó Pandur)</i>

54	News

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

MIKLÓS Judit: Vágyvirágok (részlet) | Judit MIKLÓS: Desire flowers (detail)
2020, műanyag, papír, textil, fólia, üvegfesték, fa, domborított kollázs
Fotó: Bulla Márta *(Cikkünk a 7. oldalon)*

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

RÉMIÁS Szilvia: Cyberlight II.
Szilvia RÉMIÁS: Cyberlight II
2019, alumínium, LED, optikai szál
Fotó: Szentesi Imre Balázs *(Cikkünk a 7. oldalon)*

Barátunk, Scherer József

(1947–2020)

Több mint ötven éve ismertük egymást, de igazán barátsággá, mint a késői szüretelésű szőlő, az utolsó két évtizedben nemesedett és teljesedett ki kapcsolatunk egymás folyamatos keresésében, jó és rossz események megvitatásában, a személyes távolságot legyőző telefonhívásokban, sűrű e-mailekben, különböző irányból induló, de egy irányba tartó megközelítésekben. Erre az írásra készülve nap mint nap mindig csak egy szó, egy fogalom és variánsai tolnak elő bennem: döbbenet, a természet felfoghatatlan kegyetlensége...

A természet azonban tudjuk, hogy nem kegyes és nem kegyetlen, mi látjuk ilyennek vagy olyanak arcának változásait. Az ember, mint ennek a természetnek mindmáig legbonyolultabb és leginkább érzékeny része, sokszor hatalmasnak hiszi magát, de aztán eléri a megdöbbenés a törekeny létét illetően. Emlékezni viszont épp úgy tud, mint a természet a csapások után, talán még világosabban, konokabban őrizve idegeiben a megtörténeteket. Őrzi a pótolhatatlan barátságot és a

sokoldalú – tervezőként, képzőművészként, oktatóként és szakíróként-szervezőként egyaránt jelentős – alkotó egyéniség lenyomatait. Józsefre ugyanis pontosan illik a formatervezőkről vallott saját meghatározása: „formatervezők lesznek azok, akik nyitottak az összetett társadalmi, kulturális és műszaki problémákra egyaránt.” Az ő esetében még azt is hozzátehetjük, hogy megértéssel, olykor derűvel oldva meg őket.

Közel hatvan éve a dél-dunántúli, napos pannon lankák szülöttjeként érkezett a fővárosba, felnőtté válásának és szakmai kibontakozásának színhelyére, amely élete nagyobbik részében alkotó- és lakóhelyévé is vált, és ahol mindvégig meg tudta őrizni ifjúkorának kiegyensúlyozó derűjét. Többirányú érdeklődése és eredményei alapján a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban végzett tanulmányai befejezésével útja természetszerűen vezetett a Magyar Iparművészeti Főiskola ipari formatervező szakjára. Annál is inkább, mivel ez az intézmény felívelő, nagy korszaka volt az építész és építésztörténész Pogány

Járműtervezés-korrektúra a MOME-n 2015-ben. SCHERER József és BECZE József hallgató | Correcting vehicle design at the Moholy-Nagy University of Art and Design (MOME) in 2015. József SCHERER and student József BECZE

Fotó: Csipes Antal

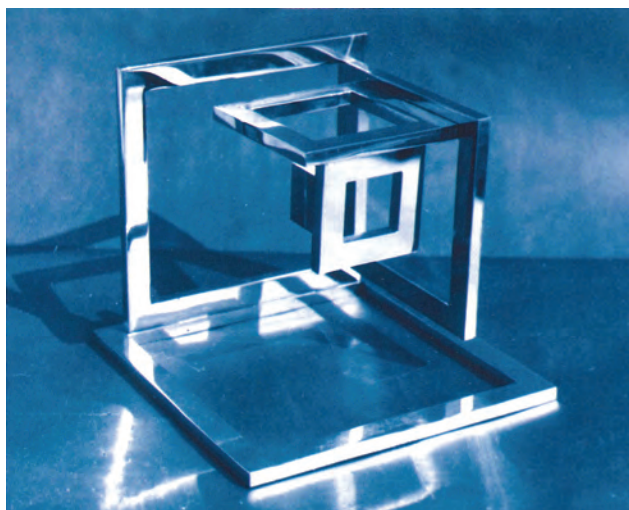

SCHERER József: Óraterv (Nemzetközi óratervezési pályázat, La Chaud-de-Fonds) | József SCHERER: Watch design (International watch designing competition, La Chaud-de-Fonds) 1974

Fotó: Scherer József

Frigyes főigazgató, majd rektor vezetésével, amikor is kísérlet történt átfogó modernizálására 1964 és 1973 között. Szemléletét mindvégig meghatározó mesterek tanították: a tanszékvezető Dózsa Farkas András, majd utódja, Németh Aladár, formatervezők, Gerzson Pál festőművész.

1970-ben védte meg diplomáját, a korszak szellemét jelképező, az űrkutatás részét képező, telepíthető műholdkövető állomás ideál-tervét. Ezt követően – a teammunkára való különös képességének megfelelően – Nádas Lászlóval, Antoni Rozival, Zala (Zalezsák) Tamással és Bezzegh Tiborral társult egy tervezőstúdió létrehozására. Bár vállalkozásuk nem tudott megerősödni és kiteljesedni a létező felemás politikai-gazdasági feltételek mellett, szakmailag figyelemre méltó sikert értek el 1973-ban a japán *Nemzetközi kerékpártervezési pályázaton*. Több száz pályázó közül harmadik díjat nyertek nyomópedálos repülőtéri közlekedő és szállító járművükkel. 1974-ben pedig egyedül vett részt a svájci *La Chaux-de-Fonds nemzetközi óratervezési pályázaton*. Ugyan nem volt a nyertesek között, munkája nem merült feledésbe; a *Watchismo Times* internetes portál 2009-ben azzal a kommentárral mutatta be egykori terveit, hogy azok „nyilvánvalóan megelőzték korukat”.

SCHERER József: Hajtogatott kocka | József SCHERER: Folded cube | 1974
 Forrás: Scherer József [életmű-katalógus]. Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest [2011]

Az évtized derekán, 1976-ban, szakmai útját keresve, jelentkezett a Japán Alapítvány ösztöndíjára. Elnyerésével egy évet töltött Japánban életre szóló benyomásokat szerezve: megismerkedett a távoli, sikeres ország ősi kultúrájával, valamint magas színvonalú ipari formatervezési gyakorlatával és módszereivel a világhírű Kenji Ekuan (Ekuan Kendzsi) vezette GK-irodában és a Matsushita Electricnél. Tanulmányútjának tapasztalatai

nemcsak a formatervezéssel kapcsolatos addigi euroatlanti alapozású ismereteinek, de a művészetekről kialakított addigi elképzeléseinek újragondolására is készítették.

Hazatérve ennek szellemében egy nagy fákkal körülölelt – mindvégig otthonául szolgáló – lakóházat tervezett és épített immár családjá: Penkala Éva textilművész, valamint leányuk számára. Ezzel együtt nagy energiával vetette magát szakmai tevékenységébe. 1978-ban betársult a Nagy Zsolt építész, Kovács Károly ötvösművész, Kulinyi István grafikus alkotta tervezőcsoportba, akik közös kiállítás-tervezői munkára hívták a Tiszai Vegyi Kombinátnak, majd több más vállalat részére. Szintén ez időre tehető nemzetközi szakmai kapcsolatainak kiépítése, és szakírói tevékenységének kezdete hazai és Japánban megjelenő szaklapokban. Emellett egykori gimnáziumi iskolatársával, M. Fekete György grafikusművésszel közösen létrehozta az *IBUSZ új arculattervét* (1981–1984), amely méltán szerepel mindmáig mindkettőjük legfontosabb megvalósult tervei között. Az utazási iroda markáns logója messzi földekre elvitte munkájuk hírét.

M. FEKETE György – SCHERER József: Az IBUSZ utazási iroda emblémája és vállalati arculatterve | György M. FEKETE – József SCHERER:
 Logo and corporate identity design of the travel bureau IBUSZ | 1981–1984
 Forrás: MMA

1978-ban még egy felkérést kapott, ami végül egész további tevékenységére kihatott: Németh Aladár tanszékvezető meghívta a főiskola Formatervező Tanszékére. A tervezés és formatanítással bízta meg, és akkor még talán egyikük sem sejtette, hogy egész életére szólóan. Közreműködött a főiskola új rektora (1983-tól), Gergely István vezetésével indított országos jelentőségű – angolszász mintára háromszintes – oktatási rendszert megújító kísérletben, és részt vett a Bauhaus-mintára alapított Alapképző Intézet létrehozásában. A Mengyán András ipari formatervező és festőművész vezette munkacsoport tagjai között nagy tekintélyű kollégák voltak, így Szilvitzy Margit textiltervező művész és Józsa Bálint szobrászművész. A velük való munka igazi szellemi kihívást és izgalmas feladatot jelentett számára. A képzés beindulása után Mengyán András helyettese,

majd – Mengyán külföldi munkavállalását követően – az intézet vezetője lett. Itt a vizualitás alapkérdései álltak középpontban: az arány, a kompozíció, a felület és szín, az egyensúly és ritmus, a harmónia vizsgálata. A hallgatóknak a rajz, mintázás, formatan és tervezés alapismereteibe történő bevezetése volt a cél, és a kreativitás, tervezői rugalmasság fejlesztésére irányult a figyelem elsősorban. Ugyanilyen fontos volt az anyagokkal való bánás és kísérletezés gyakorlása, a szakmai tradíciók átadása oly módon, hogy azok ne bénítsák meg, hanem inkább erősítsék a fiatalok természetes újjító kedvét.

Az intézet alkotói légkörének hatására újra készített autonóm művészeti munkákat is. Eleinte a geometria síkkompozíciós és mintaalkotó témái foglalkoztatták – különféle anyagok felhasználásával –, majd térbeli kísérleteket folytatott. Később a kalligráfia szigorú, egyszersmind titokzatos, betűkkel és szimbólumokkal kapcsolatos világa felé fordult, a korábbi színes munkák után feszes monokróm kompozíciókat alkotva síkban és térben.

Képzőművészeti munkásságán túl 1984-ben az Országos Baleseti Intézet úttörő információs és tájékoztató rendszerének tervezését és kivitelezését végezte el főiskolai hallgatóival. Majd a kilencvenes években különböző

tervezőgrafikai megbízásokat teljesített Czapp Györggyel közösen, valamint formatervezési pályázatokon vett részt. Figyelemre méltó és elegáns felvetése volt a *Mainichi nemzetközi ipari formatervezési pályázat* keretében javasolt integrált óra és hangfelismerő egység terve (1984), továbbá a hazai szakma által is elismeréssel fogadott olcsó, egyszerű megoldású összecsuksukható faszéke. Az utóbbival első díjat nyert az IKEA vállalat pályázatán 1989-ben.

A rendszerváltást követően, a Schrammel Imre vezetésével visszaállított öt éves oktatási rendszerben újabb kihívásokat kapott, előbb az Alapképző Intézetnek az új helyzethez való továbbalakítását, később pedig –

Kreatív tervezési feladat 1987-ben
(Magyar Iparművészeti Főiskola, Alapképző Intézet)
Creative planning task in 1987
(Hungarian College of Applied Arts, Basic Course Institute)
Fotó: Gollob József

SCHERER József: A Tiszai Vegyi Kombinát kiállítása a Budapesti Nemzetközi Vásáron 1982-ben | József SCHERER: Exhibition of the Tisza Chemical Factory at the Budapest International Fair in 1982
Forrás: MMA

SCHERER József: Összecsuksukható szék (IKEA-pályázat, első díj)
József SCHERER: Folding chair (IKEA competition, first prize)
1989
Fotó: Gadányi György

1996-ban – elnyerte hozzá az oktatási rektorhelyettesi megbízást is. Az utóbbihoz kapcsolódóan folytatta szakírói tevékenységét külföldi folyóiratokban azzal az elsőrendű céllal, hogy az intézményt minél jobban bekapcsolja a nemzetközi oktatás élvonalába (*The Design Journal*, *Car Styling*, *Interni*). Ugyanez a szándék vezette hallgatói hazai és külföldi kiállításainak szervezésében is. 1997-ben Ferenczy Noémi-díjjal ismerték el alkotói és oktatói munkásságát, habilitált és professzori kinevezést is kapott ugyanezen évben.

2000-ben újra változott – immár nevében is megjelent: Magyar Iparművészeti Egyetem – az intézmény oktatási rendszere az országosan bevezetett többlépcsős oktatási rendszer általánossá tételével. Ebben az új konstrukcióban megszűnt a sok sikert megélt Alapképző Intézet, és Scherer visszakerült oktatóként az Ipari Formatervező Tanszékre. Addigi formatanos ismereteinek mintegy összefoglalásaként született meg szerkesztésében a két nyelvű *100 év formatan. Forma a természetben, a tervezésben és a művészetben. A formatan oktatásának története a Magyar Iparművészeti Főiskolán* című tanulmánykötet (1999). Ennek alapján nagy kedvvel kezdte újra a tárgy oktatását mind a formatervező-, mind az építészhallgatók számára. Formatanos kísérleteinek folytatásaként, gyakorlattá váltságukra történt újabb kirándulása 2000-ben az autonóm plasztika és 2004–2005-ben a terméktervezés,

pontosabban a porcelántervezés világába a Zsolnay-gyár ösztöndíjának elnyerésével, aminek eredményeként alkotta hotelporcelánjait és egyéb porcelán dekorterveit.

Mindezzel párhuzamosan, 2001-ben intenzíven bekapcsolódott a tanszék és a Mercedes-Benz Design Stefan Lengyel által létrehozott tervezési-oktatási együttműködésbe. Tanári pályája második nagy ajándéknak, közös erőfeszítéseik és a körülmények szerencsés alakulásának tekintette, hogy ebből létrejött a járműformatervező szakirányú mesterképzés, amelynek vezetője lett 2010-ben. Nemzetközi mezőnyben sikeres hallgatók sora jelzi oktatói tevékenységének eredményességét (Németh Gábor, Stunya János, Wittinger Csaba). Ennek keretében részt vállalt a tanszék jubileumi kötetének (*DFP: Design Felső Fokon*, 2005) szerkesztőbizottságában, valamint a *START. 5 év járműtervezés a Daimler-Chrysler támogatásával* című kiadványának (2007) létrehozásában, majd pedig az intézmény (újabb nevén Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) és a Mercedes-Benz Design előbb 10 éves (*SPRINT*, 2013), majd 15 éves együttműködéséről szóló könyv (*SPEED*, 2017) munkájában. Aktív előkészítője volt e járműtervezési program nyilvános bemutatóinak: 2007-ben *Mozgó Forma* címmel a Közlekedési Múzeumban, az Iparművészeti Múzeumban a 2003. évi *A design varázsa*, a 2010. évi *Mercedes-Benz Design. Az alkotás művészete* és a 2013-ban a budapesti

SCHERER József és PENKALA Éva Két dallam című kiállítása (részlet) | József SCHERER's and Éva PENKALA's Two Melodies (exhibition photo)
Vigadó Galéria, Pesti Vigadó, Budapest, 2017–2018

Fotó: MMA

Művészetek Palotájában megrendezett *10 év jövő* című reprezentatív kiállításnak.

Kiállítás-szervezői és -rendezői tevékenységének és 2012-től mint a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának legnagyobb méretű és egyben befejező – Sára Ernővel közös – vállalkozása volt a Magyar Művészeti Akadémia *Körülöttünk. Nemzeti Szalon 2017. Iparművészet és tervezőművészet* című nagyszabású tárlata 2017-ben a Műcsarnokban. Az óriási rendezvényt, a nagyszámú pályázó hatalmas mennyiségű anyagának feldolgozását a vele dolgozó fiatal munkatársak életre szóló élményként őrzik az ő minden értékre nyitott magatartása és őszinte öröme révén.

Kiállítás a MOME Zugligeti úti épületében 2008-ban.

Balról jobbra: Gordon WAGENER, SCHERER József, Stefan LENGYEL és Peter PFEIFFER

Exhibition at MOME in Zugligeti Road, Budapest, in 2008.

Left to right: Gordon WAGENER, József SCHERER, Stefan LENGYEL and Peter PFEIFFER

Fotó: Oravec István

Saját alkotói munkásságának – több kisebb önálló és számos csoportos bemutatóján túl – négy évtizedes összegzésére a hidegkúti Klebelsberg Kunó Kulturális Központban vállalkozott 2010-ben, és ebből az alkalomból állította össze, tervezte és publikálta életmű-katalógusát. Mind ezt, mind a tízes években készített újabb grafikáit a budapesti B32 Galériában felesége kárpitjaival együtt mutatta be 2015-ben. Nem sokkal utána, 2016 elején, feleségével és belsőépítész leányukkal közös kiállításon szerepeltek munkái ifjúsága színhelyén, Szekszárdon. 2017–2018-ban pedig ugyancsak feleségével közös – *Két dallam* címmel is beszédes – reprezentatív tárlaton láthatta munkáit a szakma és a nagyközönség a pesti Vigadó Galériában.

2017-ben nyugdíjba vonult professor emeritus címmel, de voltaképpen újabb tevékenységi területet vállalt fel a *Magyar Iparművészet* folyóirat szerkesztőbizottságában, elsősorban is a kiadvány új vizuális arculatának megterve-

zésével és gondozásával. A felmerülő kérdések és feladatok nem fárasztották, sőt örömmel tett eleget a rendszeres telefonhívásoknak. Ezek a hívások április közepétől azonban válasz nélkül maradtak – szokásától eltérően. Hosszú ideje lappangó betegsége elementáris erővel tört rá, és kegyetlenül rövid időn belül végzetessé vált. Drámai küzdelme végén elaludt csendesen.

A Magyar Iparművészet 2018/8. 25 éves jubileumi számának címlapja.

Arculatterv: SCHERER József. Grafikai tervezés: NAGY Norbert

Front cover of Magyar Iparművészet / Hungarian Applied Arts Anniversary Issue 8/2018. Magazine identity design: József SCHERER.

Graphic design: Norbert NAGY

Friss a döbbenet és a fájdalom is. Hiányzik mindnyájunknak, minden nap. Hiányoznak telefonbeszélgetéseink, e-mailjei, érdeklődő nyitottsága, szelíden ironikus mosolya, nem egyszer játékos megjegyzései; az őszinte öröme minden jól megoldott alkotás láttán, minden tisztességgel elvégzett munka után.

Sütő András szép szavaival kívánom: legyen könnyű álmod!

ERNYEY Gyula
designer, designtörténész

Átörökítés

KEPES GYÖRGY SZELLEMISSÉGE A KORTÁRS MAGYAR TEXTILMŰVÉSZETBEN

Egerben, a Kepes György (1906–2001) képzőművész hagyatékának helyet adó Kepes Intézetben, különös időszakban – egy világvárvány közepén – rendeztük meg az *Egy-öltés* című iparművészeti kiállítást.

Az intézet az év elején felhívást tett közzé Kepes György művei által ihletett, szellemiségéhez kapcsolható öltözékek, öltözékkiegészítők, tértextilek és ékszerek létrehozására.

A 38 művésztől érkezett közel 100 alkotás tükrözi azt a sokoldalúságot, kísérletező, újtó szándékot, valamint a világ aktuális problémáira történő érzékeny reagálást, ami Kepes Györgyöt is jellemezte.

„Kepes profetikus küldetéstudattal hitt abban, hogy a technológia humánus használatával, a művész és a tudós együttműködésével, az általa »interthinkingnek« (a gondolatok interakciójának) nevezett kapcsolattal egy új és jobb világ építhető. A tudományos felfedezések dogmatizmusát az emóciók nyelvére fordító művészet egyik, az emberek szociális kötődésének erősítésére is

alkalmas eszközt a fény kreatív használatában találta meg.” (Orosz Márton)¹

A kísérletező művész új médiumok használatával (polaroid képek, programozott fényfalak) nemcsak a tartalomra, hanem a közvetítés módszerére és annak az emberekre gyakorolt hatására is figyelt. Vigh Krisztina, aki munkáinak elkészítéséhez 3D nyomtatót is használt, így gondolkodik a kapcsolódásról: „A kiállításon szereplő munkáimban a »hímzést« mint individuumot szeretném portréként bemutatni. Egyfelől mint dekoratív elemet, másfelől képírásként értelmezhető narrációt. Ehhez a Kepestől merített fény- és mozgáselemzéseket használok fel, melyek segítségével a kézműves-tradíciót a képzőművészet kontextusába helyezem.”

Kepest a struktúraelvű gondolkodás jellemezte. Vallotta, hogy az észlelt dolgok, jelenségek ugyan részletekből épülnek fel, de egyik alkotóelem sem emelkedhet a másik fölé: együttesük alkotja az egységet, és az összetevők

Egy-öltés című kiállítás – a „Természet” terem részlete | 'One Stitch' show – part of the „Nature” room | Kepes Intézet, Eger, 2020

Fotó: Bulla Márta

MILEJI Claudia: Algoritmikus tervezés (diplomamunka, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) | Claudia MILEJI: Algorithmic planning (diploma work, Moholy-Nagy University of Art and Design) | 2018, nyers farmer, 36-os méretű női öltözék, modell: Csajági Fanni, Icon Model Management
Fotó: Dobos Tamás

az egész tükrében válnak értelmezhetővé. A teremtett világ polaritásában az ellentétek komplementerként vonzzák egymást. A fény-árnyék, sötét-világos, térsík dialógust folytatnak egymással. Bányász Judit erre reflektál öltözékeivel: „A »Fény-árnyék« ruhapár egyszerű minimálszabása, mint egy kétdimenziós képfelület, lehetővé teszi a fekete és fehér színek különböző tónusainak, a mintázatoknak és a geometrikus formáknak az erőteljes érvényesülését. A helyenként megjelenő transzparencia tovább fokozza a kölcsönös, dinamikus (át)hatást.”

DOMOKOS Dóra (DECALIER): Bionic kollekció
Dóra DOMOKOS (DECALIER): Bionic collection
2019, acél, cérna, bőr, stylist: Somogyvári Edit,
modell: Highlights Modellügynökség
Fotó: Faragó László

Páll Katalin Anna és Vinkler Zsuzsi (Witinka Design) textilmanipulációval létrehozott alkotásai is ezen a gondolkodáson alapulnak: „Az, hogy az élő rendszerek szerkezetei milyen formát vesznek fel, alapvetően összefügg azzal, hogy hogyan működnek – a látvány ok-okozati kapcsolatban van lényegükkel... A két mintás réteg egymásra vetülése pedig egy további dimenziót ad hozzá a látványhoz, és a két anyag közötti teret és fényt is a tértextil részévé teszi.”

A fény és transzparencia összefonódása, a formák egymásra hatása jellemzi Kepes fotogramjait, murális munkáit. A kiállító művészek egy része az áttört anyagok, a mérsékelten átlátható textilek, szitaszövetek, tükröződő anyagok használatával ér el kinetikus hatást. Bein Klára megfogalmazásában: „Kepes György fotogramjain, fotóin, de festészetében is hangsúlyos szerepet kap az áttetsző felületek, a vibráló fényfoltok, rajzolatok izgalmas rétegződése, grafikai játéka, az ellenpontok dinamizmusa... Tervezői munkám során évek óta kísérletezem a transzparencia nyújtotta lehetőségekkel.”

Kepes saját intézetében, az általa kiválasztott művészekkel, tudósokkal, mérnökökkel együttműködve a társadalom környezeti és szociális problémáinak megoldásán dolgozott. Az ökológikus gondolkodás a természeti környezetet ismerő ember felelősségvállalásáról

BÁNYÁSZ Judit: Fény-árnyék ruha I.
Judit BÁNYÁSZ: Light and shade dress I
2020, polietilén, viszkóz, pamut, textilapplikáció,
gépi varrás, 38–42-es méret
Fotó: Bányász Judit

is szól. A kiállító művészek cselekvő módon viszonyulnak mindehhez, úgy használják az anyagokat, hogy ne legyen hulladék, meglevő öltözékeket alakítanak át, melyeket újabb jelentéstartalommal gazdagítanak. Csanák Edit így összegzi munkáit: „Elveszett és megtalált darabokból, jövőbeli kreatúrák gondolatfoszlányaiból alkotott öltözékek, az öködesign-szemlélet haladó eszmei irányzatának jegyében.”

Miklós Judit *Vágyvirágok* című installációjával kapcsolatban jegyzi meg: „A ráncok, barázdák, sérülések – élettapasztalatok lenyomatai. A testfelszínről a térbe nyíló stilizált organzavirágok mutatják az átlényegülés, finomodás fázisát, mint lélekrendező mandalák, sebtapaszkok. Számuk és elhelyezkedésük sem véletlen. A transzparencia különböző hatásai figyelhetők meg, melyek a megvilágítással fokozhatók.”

A rendezés során a felhívásra beérkezett alkotásokat Kepes György életművének és művészetelméletének meghatározó fogalmaihoz társítva osztottuk csoportokra: „Fény és transzparencia”, „Természet”, „Környezettudatosság” és „Geometria”.

Annak ellenére, hogy a legtöbb alkotás több kategóriába is beilleszthető, arra törekedtünk, hogy a műveket e felosztás szerint mutassuk be a közönségnek.

A „Természet” teremben Bulla Márta, Gyöngy Enikő és Bezszenyiné Vidák Anna Kepes festményei ihlette, természetes alapanyagokból, kézzel készített, nemezelt öltözékei kaptak helyet. Ehhez szorosan kapcsolódnak Virányi-Schubert Elvira kézzel festett, gyűrt, fémszálás alapanyagú minikollekciója és Tóth Livia nemezelt faliképei. Itt található továbbá Lévai Nóra színes cérnaszálakból öltött, sejtelmes formákká rendeződő faliképe, Nagy Juditnak a rovarok színpompás világát feltáró, hímzett képsorozata, és Sziráki Katalin kézi festésű textilképei, melyek Kepes festészeti világával rokoníthatók.

A „Környezettudatosság” teremben láthatók Csanák Editnek a kozmoszból ránk vetülő mintázatokkal díszített, újrashasznosított anyagokból varrt öltözékkompozíciói és Szűcs Blanka Kepesnek a fény felé törekvést kifejező festményeivel rokonítható, régi ruhák újragondolásából született munkái. Golarits Erzsébet új minőséget adott

HERNÁDY Kinga: Láthatatlan erő II.
Kinga HERNÁDY: Invisible force II
2018, pamutvászon, kézi és gépi megmunkálás
Fotó: TT Pixels – Dombora Tóth Tamás

BULLA Márta: Hommage à Kepes György kollekció I.
Márta BULLA: Hommage à György Kepes collection I
2020, géz, kézi festésű, nemezelt gyapjú, 38-as méretű női öltözék,
modell: Nagy Zsófia
Fotó: Baráz Csaba

CSANÁK Edit (edit a Q'ray – IKONIKA): Ikonika lumenika I. | Edit CSANÁK (edit a Q'ray – IKONIKA): Ikonika lumenika I
2020, vegyes technika, 36–38-as méretű női öltözék, modell és smink: Ferencz Noémi
Fotó: Mező Bence

egy ruhaegyüttesnek: szitanyomással „díszítette fel”. Erdős Júlia faliképeként a színes szálakkal átszőtt diafilmkockák az időben pergő élet metaforájának is tekinthetők. Az időbeliségre, az emlékezésre és elmélyülésre hívja fel a figyelmet Lőrincz Lili Hanna a *Kapcsolódás* című hímzett képével. Horváth Ildikó és Somody Beáta a fotográfus Kepes látásmódjához illeszkedve készítették öltözékeiket.

Egy-öltés című kiállítás – a „Fény és transzparencia” terem részlete. Az előtérben BEIN Klára *Transzparencia I–II.* elnevezésű öltözékei (2018–2019) | ‘One Stitch’ show – part of the „Light and transparency” room. In the foreground: Klára BEIN’s attires named *Transparency I–II* (2018–2019) | Kepes Intézet, Eger, 2020

Fotó: Bulla Márta

A „Fény és transzparencia”-témához kapcsolható művek kerültek abba a terembe, melyet legerőteljesebben jár át a fény. Itt „világítanak” Lőrincz V. Gabi falonföldön elhelyezett kézi szövésű szőnyegei. Bulla Márta a *Fénystruktúrák* című faliképsorozatán egyetlen képjel megsokszorozásából hoz létre a fényre vonatkoztatható valóságos és szimbolikus tartalmakat. A transzparencia jelenléte Szabó Kitti és Bein Klára öltözékein, valamint Sági Judit függönyként is funkcionáló tértextiljein a legszembetűnőbb. Kis Iringó *Nagyítás* című tértextiljén az áttetsző anyagra hímzett kinagyított sejtszövetek a természeti formák törekenységére hívják fel a figyelmet. Az alakzatok ismétlődése, szimmetriája jellemzi Söptei Eszter öltözékeit, amiken a fény átjárhatóságát a csipkeszerű mintázatok biztosítják. Alkotásainak legérdekesebb megközelítését adja Hernády Kinga a ruhakollekciójának leírásában: a női lét szubsztanciájára világít rá. Ruháihoz Hernády Barbara készített ezüst ékszereket.

A „Geometria”-témakörben mutatjuk be Páll Katalin Anna és Vinkler Zsuzsi *Hexa-méter* című tértextiljét és + *Lepel* nevet viselő ingjeit, melyek a folyamatban való gondolkodást tükrözik. Szimmetriára épül Kádár-Fűzi Réka textil ékszere és Söptei Eszter végteleníthető elemekből felépített, hangszigetelést is biztosító faliképe.

Egy-öltés című kiállítás – a „Geometria” terem részlete.

Balra SZIRJÁK Edit *AGABA* című alkotása, jobbra MITTER Anna Róza *Kaleidoszkóp* kollekciójának kabátjai | ‘One Stitch’ show – part of the „Geometry” room. Left: Edit SZIRJÁK’s work *AGABA*, right: coats from Anna Róza MITTER’s *Kaleidoscope* collection | Kepes Intézet, Eger, 2020. *AGABA*: 2018, vezetőszálas gyapjúszőnyeg, ezüstszálakkal, kézi szőttés, 160x120 cm; kabátok: 2018, bőr, origami, gépi varrás

Fotó: Bulla Márta

A széttöredezettség helyreállításának, a részletek harmonikus összeillesztésének a vágya jellemzi Szűcs Blanka faliképét. Bányász Judit öltözékeiben nem különíthető el a geometrikus ábrázolás a fény jelentőségének bemutatásától. Kreatívan illeszkednek a ruhákhoz Segesdi Bori kerámia ékszerei.

Vigh Krisztina „miniatűr textiljein” a keresztszemes hímzések szobrokká alakulnak át. A női minőség sajátos vetülete jelenik meg Ruttka Andrea fekete-fehér textilobjektjein. Egyértelműen konceptuális alkotásoknak tekinthetők Miklós Judit és Réti Ágnes művei. Mindketten az ökológikus gondolkodás hiányára és annak következményére hívják fel a figyelmet. A kísérletezés, a részletekbe menő, alapos átgondoltság jellemzi Mitter Anna Róza két öltözkollekciójának darabjait. A *Kapszula kollekcio* a speciális szabásminta-szerkesztésnek köszönhetően nem képez hulladékot, ezzel nyújt választ a környezet megóvására. Szirják Edit fényt szimbolizáló, geometrikus mintákat szőtt gyapjúsálak közé, Varró Gabi pedig selyemre festette a fény színekké bomlását. Számítógéppel, algoritmusok beiktatásával tervezte Mileji Claudia geometrikus mintázatokra épülő, farmerruha-kollekcióját. Az ékszertervezők közül Domokos Dóra (DELACIER) fém- és textilsálak kombinálásából megalkotott ékszereit

fekete-fehér divatfotókkal hangsúlyozta ki. Rémiás Szilvia tengeri élővilág ihlette, LED-szálakból formált, világító látványékszerei a természet iránti csodálatunkat vívják ki. A kiállítás bejáratánál találkozunk az 1950-es években, Amerikában megjelenő rockabilly szubkultúra hangulatával és formavilágával, Ágoston Stefánia (TiCCi Rockabilly Clothing) ruháival.

Egy-öltés című kiállítás (részlet). Az előtérben ÁGOSTON Stefánia (TiCCi Rockabilly Clothing) Lángok kertje elnevezésű öltözéke (2020), a falon KEPES György nyomott mintás textiljei (1950-es évek) | 'One Stitch' show (exhibition photo). In the foreground: Stefánia ÁGOSTON's (TiCCi Rockabilly Clothing) outfit named Garden of Flames (2020), on the wall: György KEPES' printed figured fabrics (the 1950s) | Kepes Intézet, Eger, 2020
Fotó: Bulla Márta

A festőművész, fotóművész, tervezőgrafikus, pedagógus, belsőépítész Kepes György textilmintákat is tervezett. Az 1950-es években készült, eredeti nyomott mintás textiljei – melyek magántulajdonban vannak – jelenleg a kiállítás nyitódarabjaiként, az előtérben tekinthetők meg.

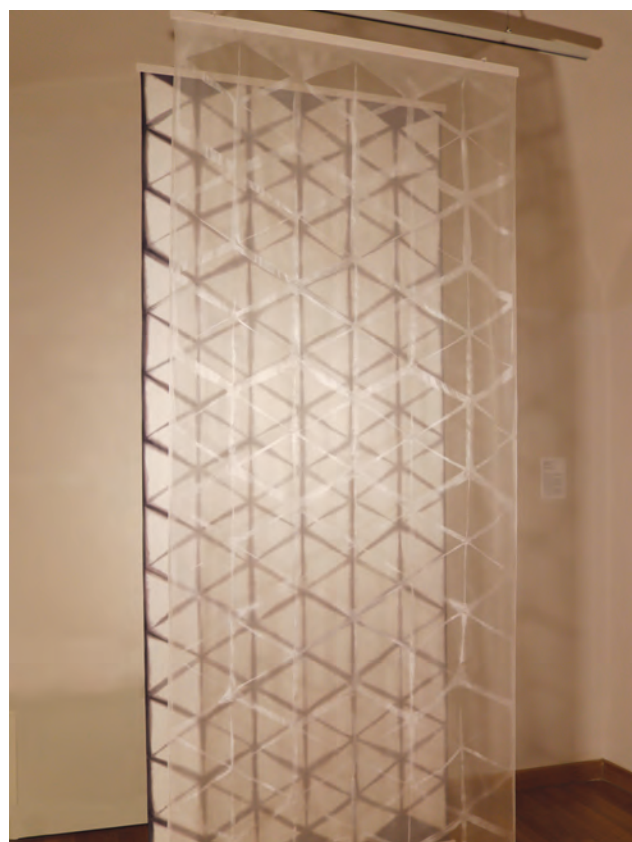
Mindenki szeretne hatást gyakorolni környezetére. A kiállításon részt vevő művészek a világban zajló folyamatokra az iparművészet sajátos eszközeivel, példát adó módon reflektálnak. A kiállításrendezést segítő művészeti vezető, Pataki Zsuzsanna nevében is köszönjük a Kepes György munkáihoz közvetlenül kapcsolódó alkotásokat!

BULLA Márta
iparművész

LIPP Mónika Mária
művészettörténész,
a kiállítás kurátorai

(Egy-öltés. Kepes Intézet – Kortárs Művészeti Központ, Eger, 2020. május 28. – augusztus 30. Az intézet honlapján – www.kepeskozpont.hu – megtekinthető a kiállítás online katalógusa és egy virtuális slideshow a tárlatról.)

1. Orosz Márton művészettörténész írása a Kepes Intézet számára: Kepes György képzőművész bemutatása, 2020 (www.kepeskozpont.hu). A szövegben szereplő további idézetek a kiállítás katalógusában jelentek meg: *Egy-öltés*. Szerk. Bulla Márta. Eger, 2020.

PÁLL Katalin Anna – VINKLER Zsuzsi (Witinka Design): Hexa-méter Katalin Anna PÁLL – Zsuzsi VINKLER (Witinka Design): Hexa-méter 2020, hernyóselyem organza, viszkóz, 280x110 cm (2 db)
Fotó: Bulla Márta

Társas magány és együttérzés

ANDRASEV NADJA SZIMBIÓZIS CÍMŰ ANIMÁCIÓJA

Andrasev Nadja magyar–francia koprodukcióban készült *Szimbiózis* című filmje 2020 márciusában, a South by Southwest (SXSW) Oscar-kvalifikáló fesztiválon elnyerte a Zsűri Nagydíját animációs rövidfilm kategóriában. A fesztivált a koronavírus-járvány miatt le kellett mondani, de a díjakat ettől függetlenül kiosztották, sőt a díjazott filmeket a korábbi szabályokon lazítva online megtekinthetővé tették¹.

Andrasev Nadja több sikeres magyar filmben dolgozott asszisztensként (például: *Liza, a rókatündér*, *Valami Amerika 2*, *Üvegtigris 2.*), majd a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen elvégezte az animáció szakot. 2015-ben diplomázott, a témavezetője Fülöp József, a konzulensei

pedig Gacs Réka és Bánóczki Tibor voltak. Diplomafilmje, a többszörösen díjazott² *A nyalintás nesze* a *Szimbiózishoz* hasonlóan a kapcsolódási kísérletek működésével foglalkozott. *A nyalintás nesze* Bodor Ádám novelláját, a *Megbocsátást*³ értelmezte újra és adaptálta animációra. A rövid alkotás egy nő, egy macska, egy macska jellegű férfi és több stilizált növény érzéki ökoszisztémáját tárta fel. Ebben az Andrasev Nadja által bemutatott rendszerben az ember nem a természeti hierarchia csúcsán áll, hanem csak egy a többi (növényi, állati) összetevő közül⁴. A *Szimbiózis* több szalon is kapcsolódik *A nyalintás nesze*hez, a rendező ezúttal azonban nem egy meglévő irodalmi szöveghez nyúlt, hanem saját ötletét adaptálta

ANDRASEV Nadja: Szimbiózis (részlet) | Nadja ANDRASEV: Symbiosis (detail)
2019, francia–magyar rövidfilm, 12 perc 40 mp, technika: tárgymozgató animáció, pixilláció

animációra Domonyi Rita író, dramaturg, animációs forgatókönyvíró közreműködésével. A vegyes technikával készített film egy megcsalási folyamatot dolgoz fel, olyan korszerű témákat érintve, mint a női szereplehetőségek, a társas magány vagy az ember szerepe és pozíciója az épített és természetes környezetben, élővilágban. A görög eredetű szimbiózis szó jelentése együttélés, a biológiában azokra az együttműködő, egymást segítő életstratégiákra, életformákra használják, amelyekben mind a két félnek

előnye származik a másik jelenlétéből. A köznyelvi, konyhapszichológiai megfogalmazásban azonban pejoratív jelentésréteggel bővül a szó, a szimbiózisban élő emberek, párok összenőtt, egymástól függő életmódjára, kitett, kiszolgáltatott viszonyára utal. Andrasev Nadja díjnyertes animációja bravúrosan játszik a szimbiózis összetett biológiai, pszichológiai és nyelvi jelentésrétegeivel. Szükség is van a komolyan vett játékoságra, ha egy olyan érzékeny és a művészetben is alaposan kivesézett

ANDRASEV Nadja: A nyallintás nesze (részlet) | Nadja ANDRASEV: The Noise of Licking (detail) | 2016, magyar rövidfilm, 9 perc, animáció, digitális, színes

témához nyúlunk, mint a megcsalás. A *Szimbiózis* komplex, érzékeny és újszerű módon közelít a témához. Egy tökélyre fejlesztett nyomozói stratégia kivitelezését követhetjük végig a filmen: a megcsalt főszereplő nő egy teljes megcsaláshálózatot göngyölít fel, amelyben az őt megcsaló férfi nem a központi alakja, hanem csak összetevője, résztvevője a rendszernek. A főszereplő nő nem az érdeklő, hogy a férfit tetten érje, számonkérje a megcsalások miatt, nem ítélni akar, hanem jóval

komolyabb és nehezebben kivitelezhető célokat tűz ki maga elé: meg akarja tudni, hogy kik és milyenek azok az emberek, akik szintén részesei a megcsalás-rendszernek, vagyis nyomába ered a férfi szeretőinek. A nyitóképsorban a víz alól előbukkanó főszereplő karjára ráröppen egy szúnyog, a nő bosszankodva lecsapná, de valamiért mégsem üt, helyette érdeklődve figyeli, ahogy a rovar szűrő szájszervével a bőrébe dőf. Már ebből a kezdő képsorból is látni, hogy a megismerési, megtapasztalási folyamat

ANDRASEV Nadja: Szimbiózis (részlet) | Nadja ANDRASEV: Symbiosis (detail)
2019, francia–magyar rövidfilm, 12 perc 40 mp, technika: tárgymozgatásos animáció, pixilláció

során a főszereplő nem kíméli magát: kukkol, kukázik, kínosabbnál kínosabb helyzetekbe keveredik. Adatokat gyűjt a nőkről, követi őket, hajszálakat, szőrszálakat, romlott szusit, fehérneműket elemez. Egy kutató szenvedélyességével és precizitásával jegyzi fel a férfi és a szeretői között zajló kommunikációs folyamatokat, üzenetváltásokat; illatokat és karmolásnyomokat raktároz. Zajok, felületek, illatok, bűzök, ízek, látványok leíró jellegű ábrázolásával és összegzésével, érzéki, de korántsem erotikus szinten akarja megtapasztalni a Másikat, a többi nőt.

A letisztult, aprólékos képi ábrázolásnak és a nagyon is valóságosnak ható hangsnak köszönhetően (a lakás apró zörejei, a nagyváros zaja és az olykor kifejezetten vészjósló zenei aláfestés) a néző is „belekeveredik” a cselekménybe, a főszereplő cinkosa, társa lesz a megismerési, feltárási folyamatban. A finoman megrajzolt képi közegbe belehasít egy-egy stop-motion jelenet, valóságos fotó, tárgy képe (szőrme, hajfüggöny) emlékeztetve a befogadót, hogy akár ő is részesévé válhat (ha nem épp a részese) egy hasonló történetnek. És itt van még egy nagyon fontos összetevője a *Szimbiózis*nak, ez pedig az együttérzés: a hidegvérű nyomozás során szembesülnünk kell a főszereplő elmagányosodásával, megalázottságával, elárultságával is. Ez az együttérzés, közösségvállalás vagy közösségkeresés (ember és ember, ember és állat között) végigvonul a film motívumrendszerén. A teljesség igénye nélkül csak néhány motívum: az állatkertben a nagy-macskák félbehagyják a hús marcangolását, és együtt

figyelik a főszereplővel az in flagranti megcsalásjelenetet, a nő arcának vonásai emlékeztetnek a figyelő macskaarcokra (ez a motívum szépen kapcsolódik *A nyalintás neszének* macska jellegű férfialakjához és egyben a férfi jellegű macskaalakhoz is). A megcsalás női résztvevője eközben ráadásul párducmintás boát visel! A főszereplő később elmegy a férfi egyik szeretőjéhez, aki tetoválóművészként dolgozik, és egy tigrismintát varrat magára. A férfi hátán felfedezett karmolásnyomok emlékeztetnek a tigrismintára, a gyufásdoboz csíkjai szintén ebbe a motívumsorba illeszkednek. És ez a gyufásdoboz vezet el a főhőst abba a szexklubba, ahol tigrisszobrok közt pórázon vezetve látja viszont a férfit. A főszereplő nem buktatja le a férfit, nem szembesíti a tetteivel, ettől függetlenül nem marad el az összegzés: elemelt képsorral és hozzá illeszkedő hosszan kitarított zenei gondolattal zárul a film. A főszereplő a házak fölé nő, és nézegeti a pici, kísérleti egéreként éldegélő nőalakokat. Ez a zárókép egy izgalmas, új aspektust nyújt az értelmezéshez: a főszereplő az információk birtokában hatalmi pozícióba került a többi nővel szemben, hiszen ő az, aki a többiről tud, ismeri szokásaikat, gyengeségeiket, de ők nem tudnak róla semmit. Kitűnő pozíció, hogy leszámoljon a riválisokkal, azonban a világ működését önkínzó módon megismerni vágyó főszereplő több perspektívát lát az együttérzésben és a szolidaritásban, mint a bosszúban, a film pedig bölcsen elkerüli a direkt tanulság levonásának csapdáját, teret hagyva a tágabb befogadói értelmezésnek.

BORBÁTH Péter
író

ANDRASEV Nadja: Szimbiózis (részlet) | Nadja ANDRASEV: Symbiosis (detail)
2019, francia–magyar rövidfilm, 12 perc 40 mp,
technika: tárgymozgatásos animáció, pixilláció

(*Andrasev Nadja: Szimbiózis. Francia–magyar rövidfilm, 2019, hossz: 12 ' 40 ", technika: tárgymozgatásos animáció, pixilláció, forgatókönyvíró: Andrasev Nadja és Domonyi Rita, dramaturg: Domonyi Rita, zeneszerző: Mads Vadsholt, vágó: Czako Judit, animátorok: Buda Flóra Anna, Josselin Facon, Huszák Tibor, Koska Zoltán, Sylvie Leonard, Táborita Ildikó, Tóth Luca, Zétényi Borbála, kompozitorok: Carlson Hanna, Hermán Árpád, Kopasz Milán, producerek: Emmanuel Alain-Raynal, Pierre Baussaron, Fülöp József, Sipos Orsolya, produkciós asszisztens: Falvai Györgyi, gyártásvezető: Glaser Eszter*)

1. A cikk megírásának idején az alábbi webhelyen lehetett megnézni a *Szimbiózist*: <https://mailchimp.com/presents/sxsw/symbiosis>
2. A film több mint nyolcvan fesztiválon szerepelt, a Cannes-i Filmfesztiválon 2016-ban megosztott harmadik díjat szerzett a vizsgafilmeket versenyeztető Cinefondation programban, majd a 2017-es New Orleans Film Festival zsűrijétől megkapta a legjobb animációs film díját, így automatikusan indult az Oscar-díjért.
3. A *Megbocsátás* című novella Bodor Ádám *Az utolsó szénegétek* című kötetében jelent meg (Magvető Kiadó, Budapest, 2010).
4. Ez a szemléletmód jellemzi Bodor Ádám novelláit, elbeszéléseit, regényként értelmezhető novellaciklusait.

Retró stúdióüvegek

VIDA ZSUZSA ÜVEGMŰVÉSZRŐL KIÁLLÍTÁSA KAPCSÁN

Vida Zsuzsa évtizedek óta a kortárs magyar üvegművészet élvonalbeli alkotója, aki ugyanakkor megőrzött maga körül egy sajátos magányt. Valamilyen módon mindig „kívül” is volt és „belül” is volt. Hogy ez mit is jelent, az talán kiderül majd az alábbi sorokból, mindenesetre fontosnak tartok három bevezető gondolatot.

Vida Zsuzsa elmúlt évtizedekbeli üvegművészeti törekvései mindig is érintkeztek plasztikai szándékokkal, sőt ezek konkrét művekben manifesztálódtak, így tehát az effajta tematikában fontos felvillantánunk munkásságának értékeit. Másodsorban: a B32 Galériában megrendezett kiállításán láthattuk először, hogy egész pályája során milyen fontos volt számára a szorosan vett szakmabeli alkotómunkával együttesen folytatott festészeti

tevékenység, s harmadikként: máig hatóan meghatározó, hogy felső szintű tanulmányait nem Magyarországon, hanem – az akkori – Csehszlovákiában, Prágában végezte.

S visszább is kell lépnünk az időben, ugyanis sorsszerű, hogy amikor 1958-ban felvételt nyert a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumba, akkor az üveg szakra kerül, ahol a 20. századi magyar üvegművészet kimagasló alkotószemélyiségének, a hazai üvegművészképzés egyik

VIDA Zsuzsa: Gyűrűs fedelű doboz, Sötétlila váza és Csővázás sorozat
Zsuzsa VIDA: Box with a ringed cover, Dark purple vase and Tubular series
Sötétlila váza: 1976; Csővázás sorozat: 1983–1985; formába fúvott hutaüveg; üvegcsőből formált, formába fúvott üveg; 13 x Ø 11 cm; 27 x Ø 17 cm; 20–28 x Ø 9,5–10 cm

VIDA Zsuzsa: Dáma (az előtérben) és Krúdy-figurák
Zsuzsa VIDA: Lady (in the foreground) and Krúdy figures
Dáma: 1979, lámpánál üvegcsőből formázott; Krúdy-figurák: 1987, anyagában színezett hutaüveg; legnagyobb magasság: 43 cm

megteremtőjének, Báthory Júliának (1901–2000) a tanítványa lett, akire a szakma megszerettetése és az ismeretek elmélyítése miatt Vida Zsuzsa máig is hálával gondol, ahogy Szabó Gyula szakoktatóra is. Kitűnő rajztanára is volt Ujváry Lajos személyében. A középiskolás évek alatt megerősödött hivatástudata, és érettségije után ösztöndíjat nyert el a prágai iparművészeti főiskolára, ahol egy nyelvtanulási időszak után 1963 és 1969 között két jeles alkotó, Stanislav Libenský és Karel Vaňura tanítványa. Figyelemre méltó, hogy Prágában a főiskolán festőképzés, szobrászképzés is folyt, ez utóbbi vastag öblösüveg csiszolásával, öntésével, de a fiatal növendéket tulajdonképpen gliptikára vették fel (művészi tárgy alkotása, metszése, vésése kemény anyagokból), ahol szobrászok oktattak, mint Josef Malejovský és Adámek. A prágai képzés tehát a képzőművészet oldaláról közelített az üvegművészethez, és nem a design irányából. A nagy hírű, neves Libenský professzor üvegfestőként, feleségével, Jaroslava Brychtová szobrásszal nemzetközileg elismert öntött, olvasztott üveglasztikákat készített. Oktatási módszere sok szempontból nemzetközi mintául is szolgált. E széles körű alkotótevékenység miatt nem véletlenül

idézte Stanislav Libenskýtől egy korábbi katalógusának mottóját Vida Zsuzsa: „Az üveg minden emberi érzés kifejezésére alkalmas”. Ez is mutatja, hogy a jeles cseh művész és tanítványa is jóval többet gondolt az üvegről és az üvegművészetéről, mint akkor még kevesen. De az eredmények és az idő őket igazolták.

A B32 Galériában rendezett kiállítás azért is volt különleges szakmai esemény, mert a művész először mutatta be a prágai képzéshez kötődő, tehát igen korai terveit, azokat az üvegfalvázlatokat, maketteket, melyek diplomamunkájának készítéséhez vezettek. A kiállítás egyik meghatározó műve diplomamunkájának festői terve, kartonja, melyet sikerült műtermében máig megőriznie, s amely már ekkor is jelzi, hogy az üveg iráni affinitása mindvégig együttes marad a képzőművészeti alkotókedvvel. Plasztika iránti vonzalma is igen korai, mert már a prágai főiskolás évek alatt készített figurális térrácsot, de persze ugyanezen években már díjat nyert hóálló üveg-fém teáskészletével is.

Vida Zsuzsa a hazatérése után, volt tanára, Báthory Júlia meghívására, néhai alma matere, a fővárosi művészeti szakközépiskola üvegműves-szakosztályára

VIDA Zsuzsa: Színes Krúdy-figurák és Dáma (részlet)
Zsuzsa VIDA: Coloured Krúdy figures and Lady (detail)
Dáma: 1979, lámpánál üvegcsőből formázott; Krúdy-figurák: 1987, anyagában színezett hutaüveg; legnagyobb magasság: 43 cm

került tanárnak. Valószínűleg egyedülálló a magyar művészetoktatásban, hogy 1969-től 42 éven át, 2011-ig tanított a jeles alma materben, az üveg szak vezető tanára lett, s így nem is véletlen, hogy nyugállományba vonulásakor – ami keveseknek adatott meg – a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola örökös tagja lett. E tanári tevékenységének is nagy szerepe van a kortárs magyar üvegművészet felívelésében. S mindezzel együtt vált jeles tervezővé.

A művészt pályája kezdete óta egyszerre vonzotta a funkcionális üveg világa és az üvegszobrászat, az úgynevezett stúdióüveg, s az idő előrehaladtával egyre inkább azt érezkelhettük, hogy szuverén mondandója, a mindig különleges és egyedi technikájú plasztikák

kerülnek előtérbe. A hetvenes évek második felében már megszületnek dámái, pontosabban *Dáma-sorozat*a, amely finom, légies formálásával leginkább a figurális kisplasztika naturáliájától elszakadó játékoságával, finom megoldásaival, színezésével jelentett eredeti színfoltot a magyar üvegszobrászatban. E dámák kapcsán jegyezte meg a jeles irodalomtörténész, Kerényi Ferenc (aki egy ideig kollégája volt a művésznek a művészeti középiskolában), hogy ezek „mintha egyenesen Krúdy Gyula Szindbádjának álmaiból léptek volna elő”. A B32 Galériában e Dámák most is frissen, üdén álltak a közönség elé. Áttetszőségük, feminin voltak, a maguk időtlenségében is értéként mutatkoztak előttünk. S üvegtárgyai mellett, felett helyeződtek el festményei,

VIDA Zsuzsa: Festett rózsza | Zsuzsa VIDA: Painted rose | 1968–1969, kézzel festett öblösüveg, 20 x Ø 22 cm

melyek szintén első alkalommal kerültek nyilvánosság elé. E jellemzően kisebb méretű munkák jelzik az alkotó mindig folyamatos színek iránti érzékenységét, arányokra figyelő alkotói attitűdjét, melynek eredményei tisztán komponált, érzelmi üzeneteket hordozó képek lettek, jellemzően az absztrakció világában, s kiállítása azt is jelezte, hogy a festmény miként válhat esetében üveggéppé.

Ugyanakkor Vida Zsuzsa mint üvegművész végképp kilépett a figuralitásból, s sorra születtek meg élénk képzelőerőről és bravúros technológiaalkalmazásról tanúskodó munkái. A nyolcvanas évektől – immár szinte folyamatos állandósággal – plasztikáinál, átlátszó öblösüvegeinél determináló a kör- és a gyűrűforma. Mivel e formák önmagukba visszatérő jelek, az egység, valamiféle abszolútum, tökéletesség jelképeiként is felfoghatjuk őket. Mindazonáltal ez a tökéletesség iránti vonzalom majdnem mindig megtörik e műveken, valamiféle roncsolás, külső behatolás, beavatkozás a harmóniát diszharmóniává alakítja, s a két megjelenés együttes és szimultán hatása erősíti e plasztikák erejét. E munkái felerősítették kiállításának látványvilágát.

Vida Zsuzsa üvegszobrai, vastag falú öblösüvegei inkább – a hagyományos terminológiához közelítve – kisplasztikák, melyek majdnem mindig megmaradnak a kézbe foghatóság dimenzióinál, méreteinél. Munkái

rendkívül anyagszerűek, bensőségesek, készítésük során a művész sokféle módszerrel – rogyasztással, csiszolással, homokfúvással, savazással – él. Plasztikai sohasem harsány mondanójukkal tűnnek ki, hanem sajátos líraiságukkal. Vida Zsuzsa költőiségét erősíti a folyamatosan jelen lévő fényjelenségek szuggesztív és intenzív alkalmazása és a néha szinte misztikus transzparencia jelenléte, színalkalmazásainak rétegzett fátýolosságával.

VIDA Zsuzsa: Vízen | Zsuzsa VIDA: On the water | 2005, üveggép, 32x23 cm

VIDA Zsuzsa: Egymásba rakható vázasor és serlegek
Zsuzsa VIDA: Nesting vase series and cups
Vázator: 1984, serlegek: 1976–1978; formába fúvottan színezett hutaüveg;
28 x Ø 13 cm, 37 x Ø 17 cm, 47 x Ø 14 cm

A retró szó a kiállítás címében pontos annyiban, hogy sok évtizeddel ezelőtt készült műveket is láttunk, nem pontos azonban annyiban, hogy e plasztikákra, üveggépekre, tervekre nem tekintünk semmiféle iróniával (mint ahogy jellemzően ma ezt a kifejezést alkalmazzák), e tárgyakban nincs semmiféle avulás, minőségvesztés vagy funkcióváltás. Sőt. E műtárgyak – üvegművek és először látott festmények – őrzik frissességüket, elevenségüket és korszerűségüket. S leginkább műfajteremtő voltukat.

FELEDY Balázs
művészeti író

(Vida Zsuzsa *Retró stúdió-üvegek* című kiállítása. B32 Galéria és Kultúrtér Trezor Galériája, Budapest, 2020. február 20. – március 13.)

A cikkben közölt műtárgyfotókat az Újbuda Média, Fábry János és Botos Péter készítették.

Életművészet

FILOZÓFIA ÉS MŰVÉSZET KAPCSOLATA VÁSÁRHELYI KATA FALIKÁRPITJAIN

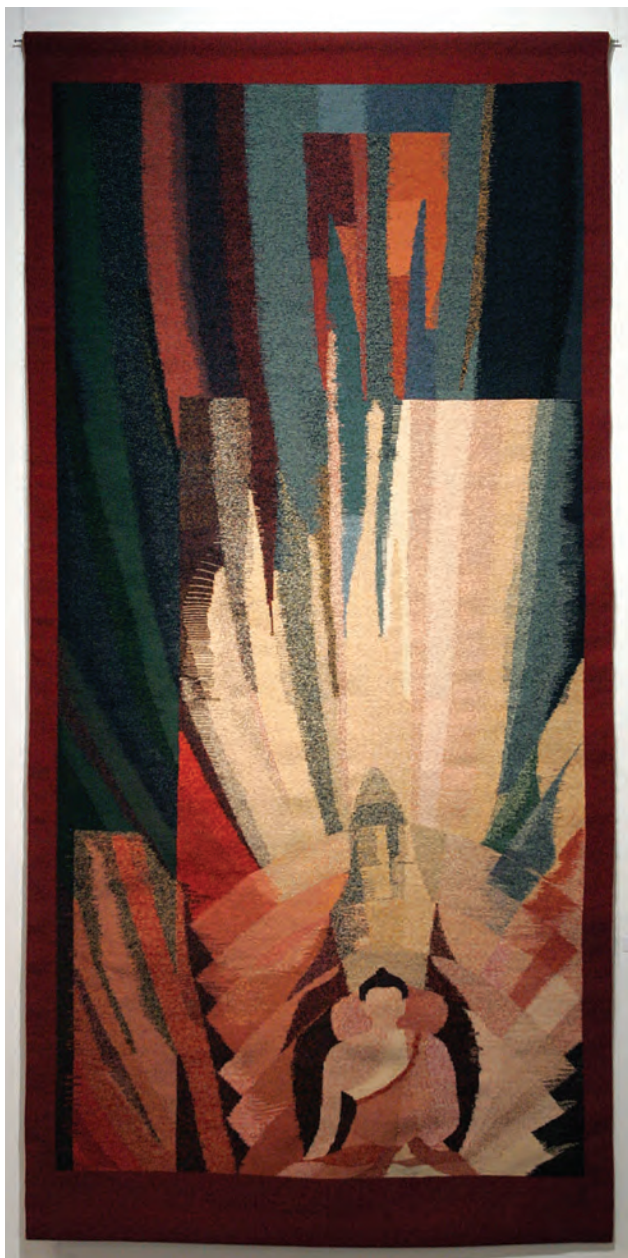
Vásárhelyi Kata filozófiája a mindennapi élet zűrzavarán felülemelkedő kitöréshez a kontempláció. Csendes műtermi magányában immár negyedszázada szövi falikárpitjait, kívülállóként szemlélve a művészeti közeg modern kori metamorfózisát, de műtárgyainak folyamatos jelenlétével a kiállításokon aktívan hozzájárul a hazai textilművészet autonóm karakterének alakulásához. A gobelin műfaji sajátosságát determinálja az időigényes készítmódja, amely néhány tucat műalkotásban limitálja az alkotó rendelkezésére álló közvetítő csatornaként funkcionáló iparművészeti produktumok számát. Vásárhelyi Kata művészetéről oly módon alkothatunk átfogó képet, hogy engedjük magunknak megérezni a létrehozás folyamatának élettechnikáját.

Az életművészet az előállításra irányuló technikának és a cél elérésére szolgáló cselekvésnek a harmóniája, amely Vásárhelyi Kata esetében a kézművesség és a művészet összekötésének a praxisára vonatkozik. A kérdés arra irányul, hogy mit állít elő a médium behatárolt keretei között, és milyen minőséget ér el az életművészet gyakorlásával. Életműve elsősorban individuális művészetként artikulálódik az esztétika hagyományos kategóriái szerint rendszerezve, a szépművészetek között emancipálódik és az autark szinguláris művészet territóriumára határolja be értelmezési tartományát. Mindazonáltal a kézművesmesterség gyakorlóját a korlátlan szabadság terhéől mentesen vezeti a hasznosság vágya és az alkalmazott anyagban rejlő kötöttség, amely az iparművészetet a technika filozofikus szellemi kutatóterületévé teszi. Megítélésem szerint a művészet fogalmának történeti jelentésváltozásai és a kortárs művész identitásának azonosító tényezői nemcsak eltüntetnek az éles határvonalakat autonóm művészet és alkalmazott művészet között, hanem értelmezhetetlenné teszik az iparművészet és képzőművészet nyelvi distinkcióját.

A kommunikáció kielégítő lehetőségét a komplementer definíciók alkalmazása jelentheti. Vásárhelyi Kata életművészetéből sarjadó életműve az elemi szál horizontális és vertikális keresztezésének metafizikai obszervatóriuma, amely szemléletes mintaképe a technika szellemi stúdiumának.

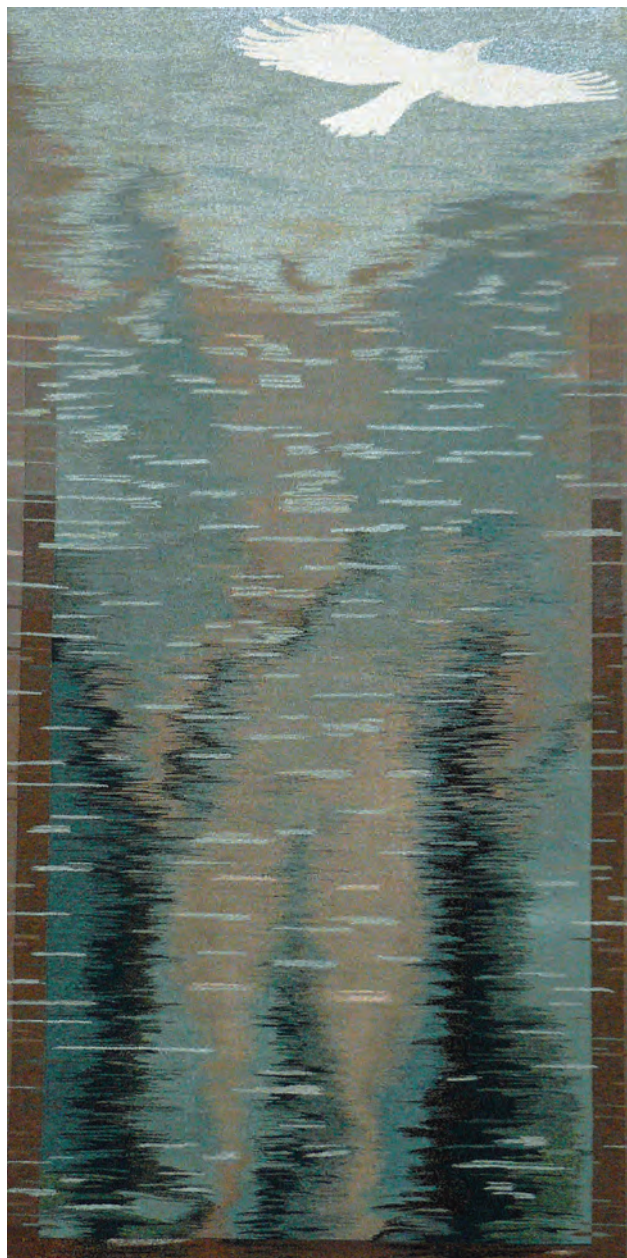

VÁSÁRHELYI Kata: Susprium | Kata VÁSÁRHELYI: Susprium
2006, gyapjú, francia gobelin, 150x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

VÁSÁRHELYI Kata: Tépelődés | Kata VÁSÁRHELYI: Anguish
2007, gyapjú, francia gobelin, 200x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

Úgy vélem, hogy a buddhizmus pótolta azt a koherens filozófiai rendszert, amit korábban a kereszténységet megtermékenyítő újplatonizmus adott az európai szellemtörténetnek. A hazánkban évtizedes lemaradással jelentkező posztmodern gondolkodást felismerő és elfogadó számos kortársa mellett Vásárhelyi Kata adoptálta művészi megnyilvánulásában a művészettörténetnek és vallástörténetnek azt a szerencsés együttállását, ami összekapcsolta az európai filozófiát a buddhizmussal. A reneszánsz óta szellemi fölénybe került újplatonizmus és a néhány emberöltővel ezelőtt világhódító útjára indult buddhizmus strukturális hasonlósága revelációként hatott a modern művészek tárgyakhoz fűződő kapcsolatában is.

VÁSÁRHELYI Kata: Non omnis moriar | Kata VÁSÁRHELYI: Non omnis moriar
2008, gyapjú, francia gobelin, 200x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

A látható és láthatatlan világot mi konstruáljuk és képzeljük el, ezáltal a valóság anyagi látszattá válik. Vásárhelyi Kata textilművészete az intuitív tapasztalásnak a kézzelfogható alakísága, amely az ezredfordulót követő években készült gyapjúszőveteknek a programadó értékészletét határozza meg. Annak felismerése, hogy a neoplatonista Plótinosz *A lélek halhatatlansága* című értekezésében körvonalazott vágyakozásból fakadó gyöttrődés egzisztenciális alapállása összhangzik az ősi buddhista *Négy nemes igazságról* szóló tanításban kifejtett eredendő szenvedésnek az alapértelmezésével, a keleti és nyugati civilizáció spirituális kiindulópontjainak egybelátását bizonyítja. Vásárhelyi Kata *Tépelődés* címet viselő falikárpítja

tankönyvi illusztrációként szolgálhat az Abszolútummal egyesülni vágyó lélek és a megvilágosodáshoz vezető út gyakorlatához. A vágy objektuma ugyanis nincs jelen, hanem elkülönülteként létezik a pillanatban. A megismerés ezért csalódás, ugyanakkor kiábrándulás az elhatároló különbségtételek illúziójának felszámolhatóságából. Az egyesülés a szubjektumok közötti megkülönböztetés

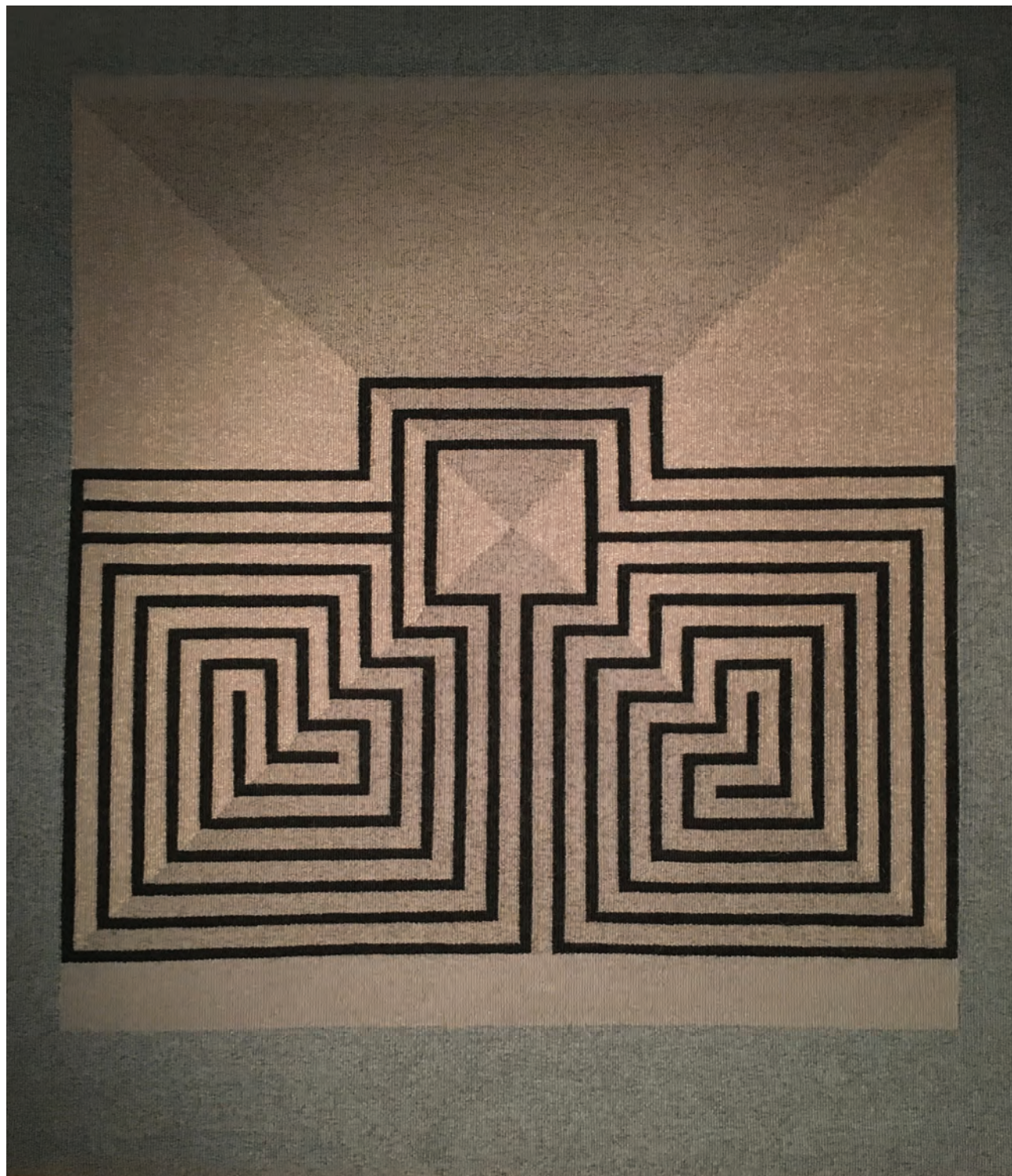
feloldása által egyidejűleg egyszerűvé válás és visszatérés az önmagában tökéletességet hordozó mindennapi élettechnikához. Annak a felismerése, hogy a létezés és a cselekvés semmi különöset nem foglal magában, érvényteleníti a dualisztikus szemléletmód belső és külső, én és más, látszat és valóság, szellem és anyag, tömeg és energia, szent és profán, művészet és élet

VÁSÁRHELYI Kata: Átjáró / A túlsó oldalon | Kata VÁSÁRHELYI: Passage / On the other side
2003, gyapjú, francia gobelin, 120x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

lényegi különbségét. Az embert nem kívülről fenyegeti veszély, hanem a figyelem vakfoltjai által mindig belülről. Vásárhelyi Kata vizuális nyelvezetében az alapfogalmak ekvivalenciája úgy tételeződik, hogy tudatosan elutasítja a perspektíva alkalmazását. A perspektivikus ábrázolás a látható világot egy kimerevített képpé objektifikálja, jóllehet a világ nem tárgyyszerű. A gobelin áttűnésekből

és rétegződésekből struktúrát nyerő absztrakt felületén megjelenik stilizált figurativásban a meditáló Buddha alakja, amely a klasszikus művészettörténeti ikonológia egyetlen hagyományos referenciája. Mindamellet vizsgálódásunk homlokterétől távol áll az eltérő fenomenológiai megközelítések szimultán alkalmazása, ezért megelegszünk a jelenség Umberto Eco által pop-

VÁSÁRHELYI Kata: Soha ne add fel / Numquam renuntiabit | Kata VÁSÁRHELYI: Never give up / Numquam renuntiabit
2015, gyapjú, francia gobelin, 110x100cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

buddhizmusnak nevezett képi egyértelműségével, amely formalista szempontok helyett az importált kulturális tartalom esszenciális befogadását helyezi a középpontba.

A vizuális kompozíciók elvonatkoztató szervezőelvének fejlődési fokozatában megfigyelhető regresszió a geometrikus absztrakciótól vezet az átvitt értelmű dekoratív ábrázolásmódig. A tálibok által 2001-ben az afganisztáni Bámiján-völgyben felrobbantott Buddha-szobrok emlékét megörökítő falikárpit az üresség és szenvedés mementója. A kulturális kontextushoz hozzájáruló cím a műtárgy értelmezésének kulcsfontosságú komponense, amelynek hiányában a prizmán megtörő fénysugár útján létrejövő színspektrum megjelenése a festett gyapjúfonal révén technikai hitelességével elkápráztatja a szemlélőt, de tárgyi vonatkozásában légüres térben hagyja. Ám a síkidomokat formáló vízszintes és függőleges kereszteződések centrumában fényt nélkülöző hasadékok bontakoznak ki a diagonális színátmenetek között, amelyek az egykoron sziklafalából kivésett kolosszális Buddha-szobor sziluettjét őrzik meg csupán. A nemlétezés jelenvalóságának és a hiány kézzelfogható teljességének ambivalenciáját az

anyagtalán sugárzás metaforájával képes Vásárhelyi Kata konkrétummá változtatni.

Megközelítőleg tizenöt év telik el a tárgyak szellemiségének ábrázolhatóságát feszegető kísérletezések közben, amíg a klasszikus avantgárd irányzatainak protekcióit kihasználva lépdel az absztrakció grádicsain. Hálás feladata van a művészettörténészeknek a stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása alkalmával, amikor egy életpálya kiemelkedő elemei évtizedek távlatából reflektálnak megelőző korok műfaji jellegzetességeire az eltérő médium technikai kötelékeinek megoldásával. A buddhista gobelinek vitathatatlan kubo-futurista kifejezőmódja a fénnel telített tiszta absztrakt komponálás irányába haladt a *Suspirium* és az *Átjáró* című textilmunkák vizuális eszköztárának megválasztásában. Míg az előbbi a lírai absztrakció orfikus irányzatának reprezentálásával František Kupka katedrálisainak és Robert Delaunay ablakainak szövött pandanja, addig az utóbbi az orfikus kubizmus újplatonista filozófiával áthatott absztrakt törekvéseit kidolgozó rayonista Mihail Larionov és Natalja Goncsarova metsző erővonalainak gyapjúszálás átültetése. Vásárhelyi Kata kapcsolata az avantgárd korai irányzatainak nemzetközi képviselőivel abban a szellemi közösségben lakozik, amely az isteni emanációt és a realitás meghaladását a fénysugarak formájában törekszik megjeleníteni.

A spirituális és intellektuális barangolás végső állomása a tárgyi vonatkozást elvető geometrikus absztrakció szublimált stádiumába vezet Vásárhelyi Katát a mindössze öt évvel ezelőtt készült *Numquam renuntiabit...* senecai aforizmát címében hordozó gobelin célkitűzéseivel. A tibeti mandalák végtelenül örvénylő kozmikus rendjének és a gótikus katedrálisok padlóburkolatainak megmintázott labirintusok zárt földi rendszerének szimbolikája a meg nem jeleníthető objektum képi lenyomatát a művészet töredékes eszközeivel integrálja a meditáció élettechnikájába.

Minden életpálya rendelkezik egy főművel, amely esszenciáját adja az alkotó mesterségbeli tudását, valamint az egyedi művészi szándék és egyetemes korszellem relációját tükröző kvalitásnak. Művészet és filozófia viszonyának legemblematikusabb alkotása Vásárhelyi Kata életművében a 2014-ben keletkezett *Intro* című falikárpit. Nem áll példa nélkül a művészettörténetben, hogy az elméleti szakember külső szemlélőként élve szabadságjogával magának vindikálja a speciális megnevezés lehetőségét, ezért bátorkodom önkényesen átkeresztelni Vásárhelyi Kata gobelinjét a teória szempontjából adekvátabb *Örvény* címre. A pont, a vonal, a sík egymásra rétegződése és gyűrődése örvénylő áramlást generál, ami az életművészet katartikus fordulatának modern poétikája. A kárpit felületén megjelenő illuzórikus gyűrődés testté változtatja

VÁSÁRHELYI Kata: Bámijáni (bámijáni) Buddhák emlékére
Kata VÁSÁRHELYI: In memory of the Bamiyan Buddhas
2001, gyapjú, francia gobelin, 130x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

VÁSÁRHELYI Kata: Intro | Kata VÁSÁRHELYI: Intro | 2014–2015, gyapjú, francia gobelin, 150x100 cm
Fotó: Vásárhelyi Kata

az önmagában fogyatékos kiterjedést, amelyben a pont, vonal és sík okozati összefüggéseinek rendszere a látvánnyal szemben fogalmi bővülésre tesz szert. Több mint kétezer évvel ezelőtt már Epikurosz is az atomok véletlenszerű összeütközésével és kaotikus turbulenciájával magyarázta a világ sokszínűségének és a különböző világoknak a létezését, ami aktualitást nyert a modern káoszelméletben és a termodinamikában. A világ tehát nem tételezhető statikusan, hanem mindennemű alkotóelemének állandó változékonysága egy befelé és kifelé örvénylő áramlás eseménye. A rendezetlen forgás centrumában rend uralkodik az eredő energiák iránymezőinek elvezetési pontja és a hullámzó erővonalakat kiárasztó nulladik dimenzió érintkező és egymást átható origója révén, amely a világot befoglaló és kibontakoztató ekvivalens logikai következtetés abszolút értelmének a megtestesülése. A köznap beszédmódban eléggé elkoprotott meditáció szó ógörög eredete a figyelem szubjektumra irányított ráfordításának a nyelvi gyökéhez mutat vissza, amelynek legalapvetőbb rétegei a forgás és fordulat jelentéstartalmak közös tövéből ágaztak szerte. A meditáció fogalmának az elmúlt évtizedekben tapasztalható popularizálódása a kortünetnek arra a jelenségére világít rá, ami a korábbi forradalmi gondolkodás helyébe az örvénylő figyelem magatartását tűzi zászlajára. A 20. századi művészetelmélet teoretikusainak empirikus elkötelezettsége privát alkotóművészeti praxisukban már megelőlegezte a művészet és filozófia kapcsolatának koherens áthatásait az örvény jelensége alkotó célú emberi igyekezetre vonatkoztatható expresszióinak és a morálfilozófia bölcsességszerményének értelmezésében. Az amerikai költő, Ezra Pound a maximális lendítőerő és sűrítés pontjának tekinti a képzőművészet, a zene és a költészet abszolút metaforáját jelentő képiséget. A legmagasabb potenciát magában hordozó abszolút sűrűség kiterjedés nélküli alapegységéről Vaszilij Kandinszkij pedig konkrétan az erőterek összeörvénylésének megnyilvánulásaként beszélt. A turbulenciában mozdulatlan pont idővel vonalakká szerveződő alakzatokat okád ki magából, imbolygó mozgásra kényszerítve azokat a síkok fölött, amelyek a gyűrődések és redőződések révén nyerik el anyagszerűségüket a kiterjedés immáron mindhárom dimenziójában. Az összehajtogatás és széthajtogatás ismétlődése által a rétegek transzparenssé válnak, és előtűnik a pontszerű résen keresztül a tárgyi világnak alakot kölcsönző fény. Vásárhelyi Kata az európai vallási tradíció konnotációjában jeleníti meg a világ szövetén áttörő örvény középpontjában kirajzolódó sziluett képét, amely a Szentlélek fuvallatának madáralakjában a vihart megelőző szélcsendben is arra ösztönzi a szemlélőt, hogy lendületet vegyen és elemelkedjen a talajtól.

Az életművészet eredete a bölcsességirodalom kezdetéhez nyúlik vissza, amelynek legősibb képe az örvénybe került és széteséssel fenyegető hajó allegóriájához kapcsolódik. A víz felszínén úszó hajó a helyes életvezetés metaforája. Az eltévelyedések megelőzéséről a szentenciák, mondások, gnómák, idézetek, fabulák, maximák, apophtegma és aforizma apparátusa biztosította az örvény pusztító erőivel szemben felvértezett embert. Vásárhelyi Kata textilmunkáinak címválasztásában tudatosan keresi ezeknek a fogódzónak a nexusát az antik bölcsességhagyománnyal. A szöveg és kép egyenértékűségét a modern esztétika posztmodern felülvizsgálatával éri el a jelentéshierarchia kiegyensúlyozásakor, ezáltal az életfilozófia dimenziójának mélységét az esztétikai észlelésen túl gyakorlati megismeréssé konvertálja. A szárnyaló madár szimbóluma megszakítatlan mintázatként kíséri végig Vásárhelyi Kata pályafutását. Az élni és halni tudás filozófiai művészetének gyakorlóterepére repít a szimbolikus értelmezés egyik legsokoldalúbb jelképállata, egy beazonosíthatatlan madár inverz árnyképe a *Non omnis moriar...* horatiusi gnómát titulusként magán viselő falikárpiton. Horatius ódaköltészetének egyik utolsó strófája a „nem halok meg egészen” aszklépiadézi felsor a gyógyulás és megnyugvás bizonyosságának felszabadító formulájaként öröklődött át napjainkig az antik életfilozófiából. A legkínzóbb egzisztenciális szenvedés a titkos félelem a haláltól, ami a természettel szembehelyezkedő identitásképző emberi magatartás szükséges hozadéka. A filozófia művelése a halál derűs tudomásulvételével és magától értetődő jelenvalóvá tételével oldozza meg a szenvedély béklyóit. Vásárhelyi Kata gobelinje ezáltal a halál félelme és az élet keserősége között cikázó nyomorúság inverz képét égeti a retina, mert az éteri atmoszférában vibráló fénypázmák horizontális energianyalábjai az emelkedés során derítik fényre a felszín sötét rétegeit. A kizárólagosan hideg színtónusokból felépülő kompozíció hangulati telítettsége a sztoikus gondolkodó attitűdjét idézi meg. Választhatnánk cím gyanánt Seneca Erkölcsei leveleinek legaktuálisabb megállapítását is az életfilozófiát nélkülöző emberek hánykolódásáról: „élni nem akarnak, meghalni nem tudnak.” Vásárhelyi Kata mindazonáltal nem egy tantétel iskolás szemléltető ábrája köré akarja textilművészetét felfűzni, hanem az élethez kötődő determinált viszony és belső motiváltság egyéni hangnemét tolmácsolja a színes gyapjúsálak szakadatlan keresztesítésével.

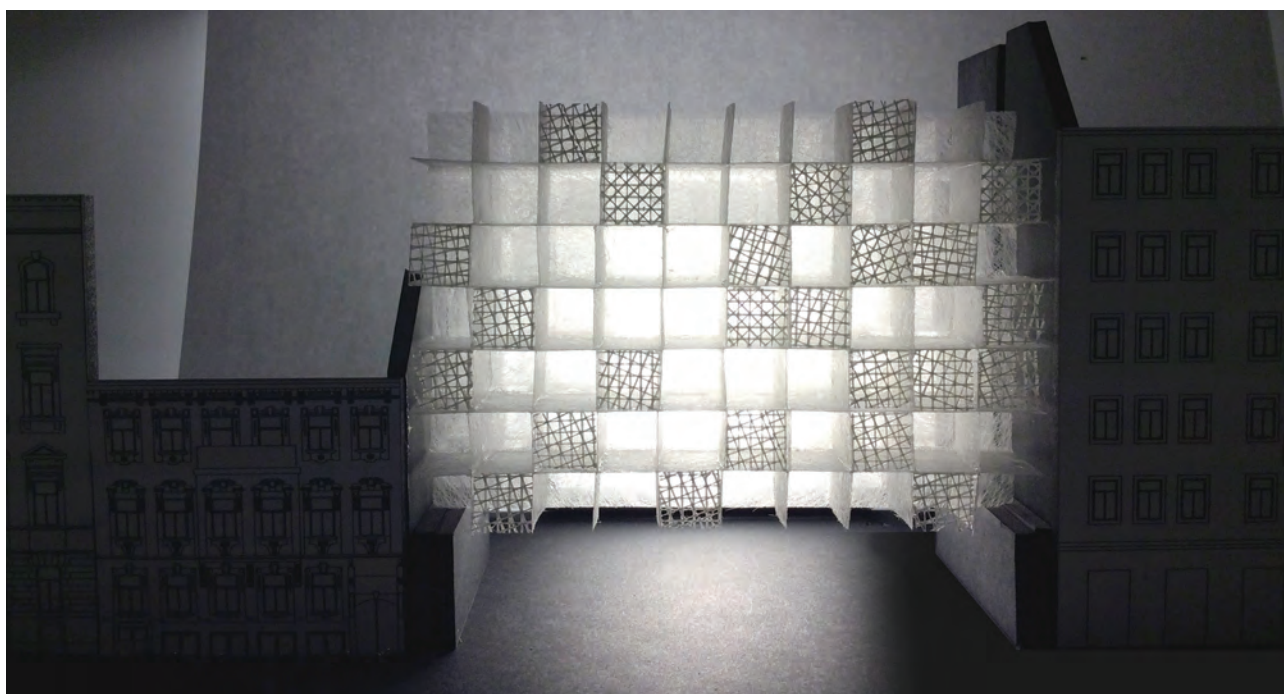
KEPPEL Márton
művésztörténész

A kézi rajz mint szellemi torna

MÁTÉ TAMÁS ÉS VASS-EYSEN ÁRON ÉPÍTÉSZEK

A két fiatal építész 2016-ban alapította meg műtermét, a BIVAK stúdiót. A stúdió neve egy francia katonai szakkifejezésből (bivouac) ered, a hegymászásban, túrázásban elterjedt gyakorlatra, a szabad ég alatti éjszakázásra utal, ami lehet például magas hóban éjszakai búvóhely beásása, vagy ehhez hasonló megoldás; lényege a minimális eszközhasználat. Eddigi építészeti alkotómunkájukban is erre az egyszerűségre, szikárságra töreksenek. Budapest harmadik kerületében, az egykori Budapesti Harisnyagyár víztornyának felső két szintjén a lomos, galambpiszkos, lerobbant helyiségeket saját kezűleg takarították ki, és itt rendezték be saját építészeti irodájukat, Bene Tamás építész és István Gergely képzőművész barátaikkal. A saját irodájuk létrehozását is afféle bátor kísérletnek tekintették,

mivel kezdetben viszonylag pénztelenül és építetói kapcsolatok nélkül vágtak bele, ám annál elszántabb célkitűzéssel. Elhatározták, hogy elsősorban középület-tervezéssel kívánnak foglalkozni, és ezt az alapításuk óta eltelt pár év alatt, kisebb családi házak tervezési feladatainak teljesítésén keresztül, rengeteg munkával, 90 százalékban mára el is érték. Rendszeresen és eredményesen vettek részt ugyanis nemzetközi és magyarországi építészeti tervpályázatokon (Gellérthegy-pályázat, az Új Budapesti Velodrom tervpályázata, a hódmezővásárhelyi könyvtár és tudásközpont építészeti megfogalmazására kiírt tervpályázat, a prágai New Žižkov Centre nemzetközi tervpályázata, Az egrri vár új, attraktív emelőberendezéssel történő megközelítése című tervpályázat).

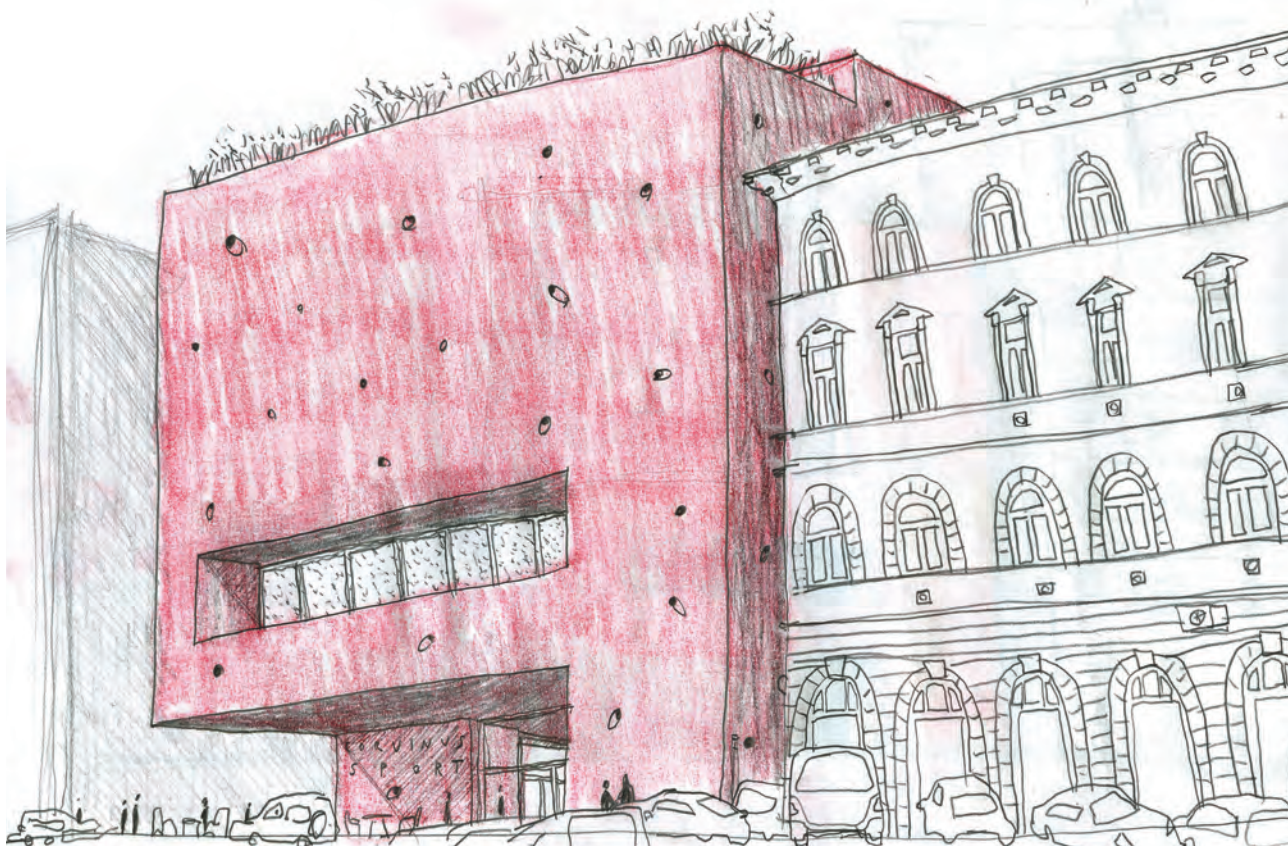
BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): A Budapesti Corvinus Egyetem kollégiumának terve (modell)

BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of the dorm of Budapest Corvinus University (mock-up)

2017, papír, üvegszál, vegyes technika, 30x50x30 cm,

a Budapesti Corvinus Egyetem kollégiumának és professzori vendéglakásainak tervezésére kiírt tervpályázat pályaterve

Fotó: BIVAK studio

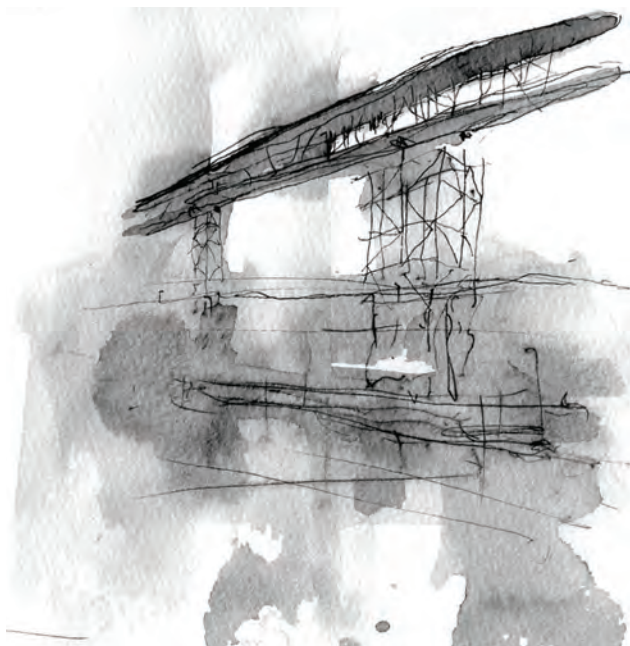

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Corvinus Sportközpont terve (rajz)

BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of the Corvinus Sports Centre (drawing)

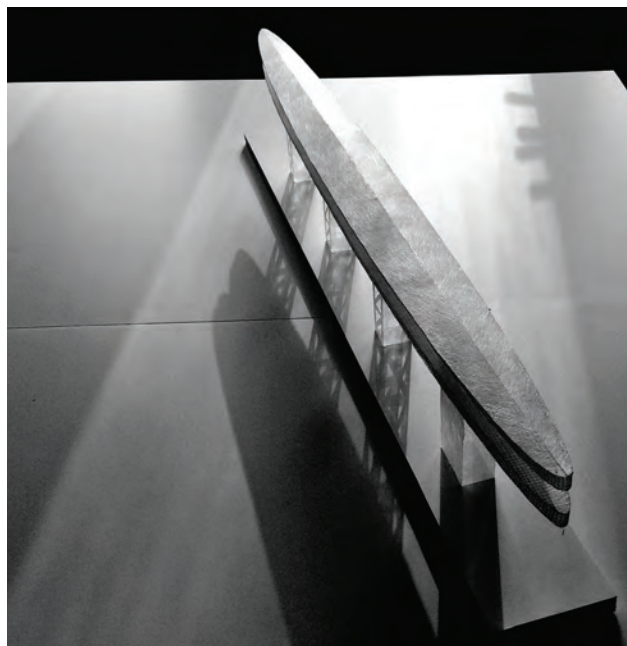
2018, papír, grafit, kréta, 21x29, a Budapesti Corvinus Egyetem sportlétesítményének tervezésére kiírt tervpályázat pályaterve

Fotó: BIVAK studio

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Evezőspálya céltornyának terve (rajz) | BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of a rowing-course finish tower (drawing)

Fotó: BIVAK studio

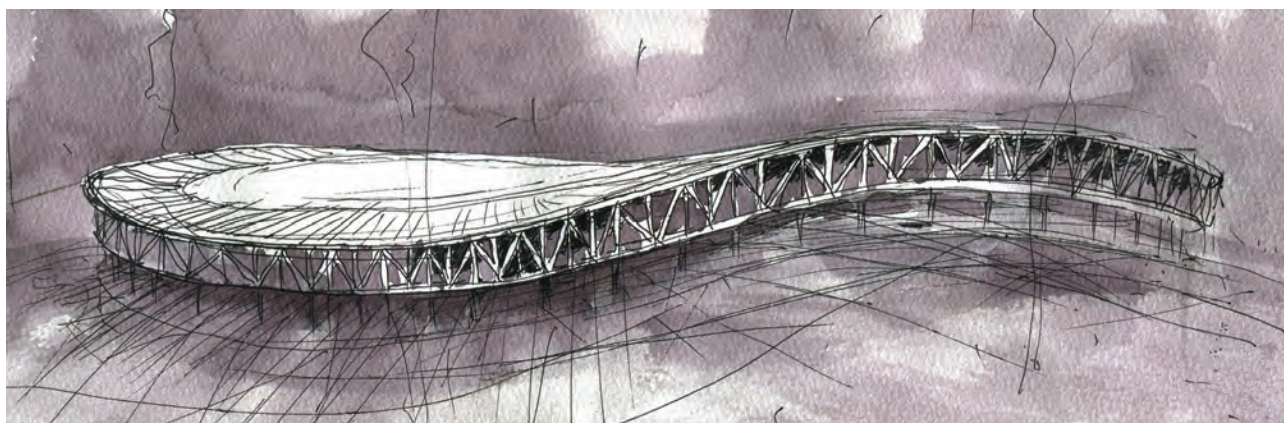

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Evezőspálya céltornyának terve (modell) | BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of a rowing-course finish tower (mock-up)

Fotó: BIVAK studio

A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) 2019-ben második alkalommal meghirdetett – három évre szóló – művészeti ösztöndíjpályázatára együtt jelentkeztek. Bekerültek a száz nyertes közé. Minden bizonnyal ebben jelentős szerepe volt témájuknak, a *kézi rajznak*, illetve a *modellezésnek* mint az empirikus módon elkezdett tervezési munkafolyamat kihangsúlyozásának. „*Arra vállalkoztunk, hogy saját munkáinkon-tapasztalatainkon keresztül körbejárjuk a »kézzel való gondolkodás« mítoszát, módszertanát, hatékonyságát és eredményességét*” – fogalmazták meg az egyébként két önálló tartalommal rendelkező pályázati anyagukat. Elgondolásuk szerint azonban „*ezek együttesen, egymást erősítve válnak komplexé*”. Ez a manapság a digitalizált tervezői gyakorlatot alkalmazó tervezési világban szokatlan megközelítési mód nemcsak feltűnést keltő, hanem a pályázók elé is jelentős bizonyítási pályát jelöl ki.

Máté Tamás leírása szerint „*a rajzasztalok átalakultak, méretük összemert, megjelent a monitor, a billentyűzet, s miután a szakmában minden a hatékonyság, a racionalitás és a gyorsaság irányába halad, a manualitás ezt a szellemiséget nem támogatja*”. Feltételezi, hogy az eszköz minden bizonnyal befolyásolja a munkamódszert, de kérdés, hogy a gondolatot is befolyásolja-e. „*A rajzra tekinthetünk eszközként, úgy, mint a gondolat egyik megnyilvánulási formájára, és én az eszközhasználatlalt szeretnék foglalkozni.*” Szerinte a kézi rajz mint szellemi torna az önálló gondolkodás kifejlesztésének alapvető szükséglete. A magyar és nemzetközi szakirodalom elméleti megállapításait ismerve, ő úgy véli, hogy „*a gondolat és a rajz közötti kapcsolat misztikus, mégis megfogható, vizsgálható*” – ám ezt a folyamatot, illetve a kölcsönhatást nem elméletben, hanem a tervezői gyakorlatán keresztül kívánja elemezni, dokumentálni.

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Velodrom terve (rajz, részlet) | BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Velodrome design (drawing, detail) | 2017, papír, tus, csőtoll, 7x10 cm, az Új Budapesti Velodromra kiírt tervpályázat második díjat nyert pályaterve
Fotó: BIVAK studio

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Társasház terve (rajz)
BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of a block of flats (drawing) | 2020, papír, toll, 5x10 cm
Fotó: BIVAK studio

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): New Žižkov Centre (látványterv) | **BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN):** New Žižkov Centre (3D design) | 2020, digitális technika, 12x12 cm, a prágai New Žižkov Centre megformálására kiírt nemzetközi tervpályázat pályaterve (társalkotók: GUBA Sándor, HÁMORI Péter [GUBAHÁMORI], SOÓKI-TÓTH Gábor, NOVÁK Sándor)
 Fotó: BIVAK studio

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron): Társasház terve (modell)
BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN): Plan of a block of flats (mock-up)
 2020, acél zártszelvény, 40x40x35 cm
 Fotó: BIVAK studio

BIVAK studio (MÁTÉ Tamás és VASS-EYSEN Áron):

Az egri vár felvonójának terve (rajz)

BIVAK studio (Tamás MÁTÉ and Áron VASS-EYSEN):

Plan of the elevator in Eger Castle (drawing)

2019, papír, szén, vegyes technika, 29x21 cm, az egri vár új, attraktív emelőberendezéssel történő megközelítésére kiírt tervpályázat pályaterve
Fotó: BIVAK studio

Vass-Eysen Áron a *kézi modellezésről* vélekedik hasonló megfontolásokból ugyanígy, azt állítva, hogy a közvetlenül a virtuális térben való modellezés (komputer) kevésbé hatékony egy feladat megoldásakor, különösen akkor, ha a lehetséges különféle variációk gyakorlati érvényességére kíváncsi a tervező, és inspiráló gondolatait szeretné kipróbálni – figyelembe véve a különböző egyéb, akár külső téri helyzeteket is. A tervezési folyamatokban számára a fontossági sorrend a skicccmodell, azaz a térbeli vázlat, ezt követi a különféle gondolati modellezés, majd annak szerkezeti modellje, s ennek végén van jelentősége a mindenkor megrendelő számára látványában is értelmezhető prezentációs modellnek, amely a digitalizálás révén valójában könnyedebben megoldható. Mindketten alapvetően fontosnak tartják a spontán élmények közvetlen megragadását, akár egy konkrét tervezői feladatról legyen szó, vagy annak az adott környezetbe helyezéséről, vagy csak önmagában az inspiráló forma vagy jelenség ragadja meg nézelődés közben a fantáziájukat. Meggyőződésük, hogy az eszközhasználat mint olyan, meghatározó a

tervezés szellemi tartalmát illetően. Pályázataik részletes ütemtervei az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének a honlapján (<https://osztondij.mma-mmki.hu>) – akárcsak a többi nyertes pályázóé – olvashatók. Saját gyakorlati tapasztalataikat rendszerbe szedve azt az elgondolást szeretnék hangsúlyozni, illetve ajánlani, hogy a „*kézi rajzi anyag inspirációként szolgálhat az építészszakma számára, és hivatkozási pont lehet az építészeti és az építészeti rajzot oktatók számára*”. Ez a pályázati céljuk nem kevésbé fontos, mivel mindketten tanítanak a magyar iparművészképzés legrégebbi, és ma is első számú helyén, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen (MOME). Az utóbbi években a jelentős mértékben újjáalakult intézmény Építészeti Intézetében Vass-Eysen Áron tervezést tanít, Máté Tamás a kísérleti műhelyben folytatja az egykori műhely alapítójának, Ferencz István – ma már Kossuth-díjas – építészek a módszereit. Tervezői gondolkodásuk kialakulásában egyébként is jelentős szerepet tulajdonítanak tanáraiknak – az említett Ferencz István mellett – Turányi Gábor, Nagy Tamás, Janáky István, Reimholz Péter, Csomay Zsófia, U. Nagy Gábor, Magyar Márton, Göde András nevét említve, akiktől nemcsak a hivatalos tanórákon, hanem néhányukkal közös nyári építőtáborokban is – a gyakorlati tapasztalatszerzés mellett – meghatározó eszmei magatartást, felelősségteli szemléletet is elsajátíthattak. A MOME hallgatói az elméleti oktatást szakszerűen kiegészítő műhelyekben – asztalos, kovács stb. – gyakorolhatják a mesterséget, és mindkét építész-tanár hangsúlyozza, saját fiatal korukon túl a szellemi nyitottságuk miatt egymástól is tanulnak az egyetemen, illetve a már említett, a hagyományokat is folytató nyári közös együtt-építések során. Hasonló konzultatív nyitottsággal dolgoznak saját műtermükben is, koncepcionális vezető szerepük megtartásával. Ez a hagyományos mester-tanítvány viszony alátámasztja pályázatuk értékeit, amelyhez jelenlegi tervezői munkájuk néhány példáját illusztrációként mutatjuk be. A gondolkodásra serkentő, valamint a személyesség jelentőségét kiemelő tervezési folyamatok módszereinek kimunkálását célzó hároméves pályázati eredményeiket aktuális kiállításukon lemérhetjük. A művészi forma mindenkor kortárs szemléletű megteremtéséhez a klasszikus hagyomány újrafelfedezése a jelen tendenciái között figyelemre méltó humánus törekvés.

DVORSZKY Hedvig
művészettörténész

Az emlékezés művészei

AZ ÓBUDAI MÚZEUM IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSÁNAK BEMUTATÁSA

Az Óbudai Múzeum fő küldetése olyan időszakos kiállítások megrendezése, amelyek a helyi, óbudai közösség múltját, kultúráját, művészetét tárják fel és mutatják be. A 2021 tavaszáig látható időszakos kiállítás az Óbudán élő és alkotó Lazetky család három tagjának – Lazetky Rezső textilminta-tervező iparművész és akvarellfestő, lánya, B. Lazetky Stella grafikusművész, gyermekillusztrátor és férje, Bán István kárpitművész, textiltervező iparművész életének és munkásságának – állít emléket.

A kiállítás termein végighaladva egy tipikusnak mondható, a 19. században Óbudára a kedvezőbb lehetőségek miatt betelepülő család képe bontakozik ki, tagjai az építőmesteri vállalkozásuk révén biztos egzisztenciális és társadalmi alapokat megteremtve lehetőséget kínáltak gyermekeik és unokáik számára, hogy azok művészeti pályára léphessenek.

Az építőmesterként tevékenykedő, az óbudai Föld utcában földszintes barokk és klasszicista épületeket tervező és építő Lazetky Márton második fia 1898-ban született meg. Lazetky Rezső már gyermekként is remekül és precízen rajzolt, ezért 1913-ban sikeres felvételi vizsga után, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola díszítőfestő szakján kezdte meg tanulmányait. Festményeit látva egyértelművé válik, hogy egész életén keresztül szerette a szárazabb főiskolai stúdiókat, amikor gipszöntvények és mulázsgyümölcsök után készítette csendéleteit és akvarelltanulmányait, amelyek valódi szenvedélyévé váltak: minden vízfestő eljárást megtanult (gouache, tempera, akvarell, anilin), és az évek során a fény, az impresszió, a köd, a pára és a víz megragadásának valódi mesterévé vált. Lazetky Rezső

Bán-Lazetky. Egy óbudai művészcsalád című kiállítás (részlet). A falon LAZETZKY Rezső akvarelljei, az előtérben gyári mintakönyve, LAZETZKY Stella két diplomadolgozata és LAZETZKY Rezső csendéletén szereplő tárgyak | Bán-Lazetky. An Óbuda-based family of artists (exhibition photo). On the wall: Rezső LAZETZKY's watercolours, in the foreground his factory pattern-book, Stella LAZETZKY's two diploma works and objects included in Rezső LAZETZKY's still-life | Óbudai Múzeum, Budapest, 2019–2021

Fotó: Sároszpatáki Györgyi / Óbudai Múzeum, Budapest

LAZETZKY Rezső: Virágtanulmány (körte, alma) | Rezső LAZETZKY: Flower study (pear, apple) | 1920-as évek (?), papír, akvarell, 30x21 cm (magángyűjtemény)

Fotó: Révész Nándor / Óbudai Múzeum, Budapest

mesterei, a tájképfestőként jegyzett Ujváry Ignác, és a Münchenben is tanult festő és grafikus, Sándor Béla nagy hatást gyakoroltak az iparművész-növendékekre.

A fiatal, művészi ambíciókat dédelgető Lazetcky, felismerve az individuális alkotó csak művészeti alkotásokból való megélhetési modelljének kivitelezhetetlenségét, biztos kereset után nézett. Friss diplomásként 1921 őszén mint textilminta-rajzoló jelentkezett az óbudai Textilfestőgyárba. Kezdetben úgynevezett technikai rajzolóként (a kész mintatervekről színre bontott fóliákat rajzolt át tussal), majd textilminta-tervezőként állta meg a helyét. 1927-ben már műhelyvezető, 1946-ra osztályvezető lett, majd első számú iparművészként tartották őt számon. Tervezői pályája során színes, virágmintás nyomott textileket tervezett, amikre a fennmaradt és a kiállításon is bemutatott *Mintakönyv (1950–1956)* virágakvarelljeiből következtethetünk.

Lazetcky Rezső alkalmazott művészi pályafutása mellett individuális alkotóként az 1890-es és 1900-as években erősen támogatott, akvarellal dolgozó tájképfestők és plein air festők sorához csatlakozva a Nemzeti Szalon, valamint a Műcsarnok kiállításain is (tavaszi tárlatok, őszi tárlatok, képzőművészeti kiállítások) jegyzett és rendszeresen kiállító festőművész

volt. 1944-ben, a Kossuth Lajos utcai Műterem Galériában megnyílt gyűjteményes kiállításán 120 akvarellt mutatott be, amelyek őt a grand art berkeibe emelték: itt felvonultatott festményein ifjúkora emlékeit, kedvenc nyaraló- és kiállítóhelyeit örökítette meg: Sopront, Lovrant (horvátországi város, kedvelt üdülőhely), a budai vár utcáit, Óbuda tereit festette le, vagy épp attribútumok nélküli időtlen tájképeket, patakpartokat, erdei ösvényeket ábrázolt. Mindig a fény, a levegő, a pillanat megragadása, az atmoszféra rögzítése, illetve az idő problémájának szintetizálása, az impresszió és az emlékezés érdekelte. Képein az emberi alakok staffázsok, jelzészzerű figurák csupán, az emberi lét egyfajta emlékeiként szerepelnek.

Lazetcky Rezső művészeti pályaképének rekonstrukciójakor – és az életmű vizsgálatakor – nem hagyhatjuk figyelmen kívül a korabeli filozófiai irányzatok művészeti műfajokban való artikulációját, vagyis az 1910-es években, Nietzsche és Schopenhauer tanulmányai nyomán kibontakozó elméleteknek, az egzisztencialista filozófiában kiteljesedő, az idő problémájával foglalkozó téziseknek, valamint a melankolikus, elvagyódó, az emlékezés fontosságára figyelmet felhívó, a metafizikus festészetben kulminálódott jelenségeit, hatásait. Ennek művészeti eszköztárát használja a lelki beállítottsága miatt is ezekkel azonosuló Lazetcky Rezső: tájképei nem is tájleírások, hanem lélekképek, az emberi psziché tárgyokban aposztrofált kivetülései, lírai bemutatásai. Ami Marcel Proust *Az eltűnt idő nyomában* regényfolyamában megjelenik, nemcsak kortünet és korszellem, hanem művészeti módusz is egyben, ami az időt, az emlékezést egy hangulat, egy pillanat megragadásával időkapszulába, jelen esetben egy képbe zárja. Erre kínálkozik példaként Lazetcky, a budai vár ódon, középkori utcáit megőrkítő sorozatának közölt darabja is.

A kiváló akvarellista a fények valódi mágusaként a legnehezebb festészeti technikák egyikével, a fedőfesték nélküli pigmentporral történő festéssel éri el ezt az áttűnő fényhatást. Lazetcky Rezső festészetének ereje a fény érzékeltetésében, a pillanat megragadásában, a hangulat visszaadásában rejlik. A budai vár utcáiról készült, több ciklusban megfestett sorozatának említett darabján az épületek kontúrjai, a tárgyi világ feloldódni látszik a nappali fényben, a táj átlényegül, az idő és a pillanat megmerevedik. A művész a festészet eszközeivel képes visszaadni egy letűnt kor, egy múltbéli délután impresszióját, kitérítve teret és időt. Nosztalgikus, metafizikus képén egy macskakövel és kőlapokkal fedett budai utca látható, jellegzetes kovácsoltvas lámpáival, földszintes házainak utcára nyíló ablaktábláival és sétáló, beszélgető, a távolba tűnő, inkább csak jelzészzerű alakokkal.

LAZETCKY Rezső: Budai vár, utca | Rezső LAZETCKY: Buda Castle, street
1953, papír, akvarell, 40x30 cm (magángyűjtemény)
Fotó: Révész Nándor / Óbudai Múzeum, Budapest

Bán-Lazetky. Egy óbudai művészcsalád című kiállítás (részlet). B. LAZETZKY Stella akvarell képeslaptervei és nyomtatott képeslapjai
 Bán-Lazetky. An Óbuda-based family of artists (exhibition photo). Stella B. LAZETZKY's watercolour postcard designs and printed postcards
 Óbudai Múzeum, Budapest, 2019–2021
 Fotó: Sárospataki Györgyi / Óbudai Múzeum, Budapest

A kiállítás Lazetky Rezső lányával, Lazetky Stellával folytatódik. 1924-ben Óbudán született, apja tehetségét örökölve középiskolai tanulmányai (az egykori Orsolyita Rend Gimnáziuma elvégzése) után az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola grafikus és rajztanári szakján folytatta tanulmányait, és 1948-ban vette át diplomáját. F fiatal művészként a frissen megalakuló Múzeumok Országos Központjában vállalt munkát mint a kiállításokat és azok megjelenését, arcukat megtervező grafikus. Ennek révén járta be a fővárosi és a vidéki múzeumokat, és ismerkedett meg a Wosinsky Mór Megyei Múzeumban (Szekszárd) folytatott munkája során Bán István textilművésszel, akivel 1953-ban házasságot kötött.

Lazetky Stella a grafikuság jegyében már pályája elején elkezdett rajzokat, illusztrációkat készíteni gyermekek számára, az ő hangjukat, nézőpontjukat kereste, és ennek szellemében alkotott. Az 1948-ban, frissen létrehozott szocialista állami képzőművészeti terjesztő vállalat, a Képcsarnok Vállalat számára független, szabadúszó művészként képeslapokat és kifestőkönyveket tervezett: rajzolt és festett.

A szocializmus egyik kultúrpolitikai célkitűzése a kortárs magyar művészet bemutatásaként az alkalmazott művészeti műfajok – így a grafikai illusztrációk – megjelentetését határozta meg. Ennek értelmében a második világháború előtt virágzott magyar illusztráció- és grafikusművészet immár a könyvkiadó vállalatoktól függetlenül, egy-egy kiadványra, rajzszorozatra felvett, megbízásra dolgozó művészekkel oldotta meg az egyre nagyobb területet meghódító, gyermekeknek szóló rajzok elkészítését. A meseillusztrációk terjesztésének egyik

legötletesebb és legsikeresebb módja az individuális grafikák és festmények aktuális ünnepekhez kapcsolódó képeslapokra történő felkerülése volt.

A kiállításban Lazetky Stella kézzel festett akvarell képeslaptervei mellett az ofszetnyomású produktumok is megjelennek, így a műalkotás eredeti színe, igényessége, valamint a nyomdaipar által kínált lehetőségek is markánsan kirajzolódnak.

Egyedi stílusú, játékos hangvételű képeslapjai életfordulókhoz és ünnepekhez (karácsony, húsvét) kötődtek, s megjelentek rajtuk a magyar népművészet szimbólumai, díszítményei (egyik szakdolgozatát is ebből írta, *Életfa-motívumok az egyes népek művészetében* címmel), a magyar népmesék világa, a magyar bábfilmekben és animációkban (*Süsü, a sárkány; Seabaj Tóbiás*) visszaköszönő középkori városok képei, rajzai. Művein a középkori architektúrájú utcák és épületek édesapja Sopront, Lovrant, Budát ábrázoló tájképeiről is származhattak.

Bán István az 1953-ban, Lazetky Stellával megkötött házassága révén került be az óbudai művészcsaládba. Mohácson született, édesapja a mohácsi szellemi élet egyik neves tagjaként trafikot tartott fenn, és a helyi lapot szerkesztette, írta. Fia ebből a gazdag szellemi közegből került ki. Budapestre költözött, ahol 1937 és 1941 között az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola (mai nevén: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) textil szakos hallgatójaként tanult, s itt diplomázott le. A kárpitkészítés ekkor még nem volt önálló szak, így a főiskola után neves külföldi és magyar szövő- és kárpitkészítő műhelyekben sajátította el a kárpit szövés technikáit.

B. LAZETZKY Stella: Karácsonyi képeslap | Stella B. LAZETZKY: Christmas postcard | 1970-es évek, papír, ofszet, 14,8x10,5 cm (magángyűjtemény)
Fotó: Révész Nándor / Óbudai Múzeum, Budapest

BÁN István: Busójárás | István BÀN: Busójárás (A folk legend and festival in Mohács) | 1957, gyapjú, selyem, falikárpit, méret: 16 m²
(Polgármesteri Hivatal, Mohács)

Fotó: Sárospataki Györgyi / Óbudai Múzeum, Budapest

Bán-Lazetcky. Egy óbudai művészcsalád című kiállítás (részlet). BÀN István falikárpitjai (balról jobbra): Középkor, Napraforgó (1969), Nap (1969), Piros fekete (1968) | Bán-Lazetcky. An Óbuda-based family of artists (exhibition photo). István BÀN's tapestries (left to right): Middle Ages, Sunflower (1969), Sun (1969), Red black (1968) | Óbudai Múzeum, Budapest, 2019–2021

Fotó: Sárospataki Györgyi / Óbudai Múzeum, Budapest

B. LAZETZKY Stella: Húsvéti képeslap terve
 Stella B. LAZETZKY: Design of an Easter postcard
 1970-es évek, papír, akvarell, méret: 14,8x10,5 cm (magángyűjtemény)
 Fotó: Révész Nándor / Óbudai Múzeum, Budapest

1957-ben készítette el a szülővárosának hagyományát bemutató narratív, figurális falikárpitját, a brüsszeli világiállításon 1958-ban bemutatott, Diplôme d'Honneur díjban részesült *Busójárást*, amellyel nagy megbecsülésre és hírnévre tett szert. A falikárpit klasszikus gobelinszövessel, színes, festett gyapjú- és selyemszálak felhasználásával készült, és a középkori narratív kárpitok kompozíciós hagyományai szerint egy eseménysort beszél el, a 18. századi mohácsi népszokást, a busójárást. A történet szerint a sokárok vérrel festett maszkokba és állatbőrökbe bújva a dunai lápvilágon átkelve üzték ki a törököket szeretett városukból.

Bán az 1950-es évek óta minden nagyobb iparművészeti kiállításon megjelent (országos iparművészeti kiállítások, bútór- és lakásművészeti kiállítások, nemzetközi gobelinbiennálék, fal- és tértexel biennálék), 1976-ig 34 prominens tárlaton szerepelt műveivel.

Az 1950-es években az Iparművészeti Főiskoláról kikerülő textilművész-generáció a 19. századi, a William Morris nevével is fémjelzett Arts and Crafts mozgalmon túl a Gesamtkunstwerk jegyében a legmélyebb és

legalaposabb művészeti és szövés technikai alappal kezdte el pályafutását, amikor a textil tértexellé és az építészettel, valamint társművészeivel együtt lélegző (alkalmazott) művészeti műfajjá vált. Bán kortársaihoz hasonlóan maga tervezte, rajzolta és szőtte meg falikárpitjait.

1970-ben, a nivós Csók István Galériában nyílt meg gyűjteményes kiállítása, amely egész életpályának esszenciáját bemutatta. Bán tervezett és szőtt klasszikus, selyem- és fémszálakkal szőtt gobelint a középkori, narratív falikárpitok modorában és stílusában (*Középkor*), készített szintén selyem- és fémszálak felhasználásával nagy méretű francia gobelint: modern, nonfiguratív, vagy egy motívumból kibontott absztrahált szőött kárpitot (*Kék madár*). Tervezett továbbá a szocializmus átlagemberét kiszolgáló lakásterekbe kísérleti jelleggel kisebb méretű, olcsóbb kivitelű (szizál és juta felhasználásával) szőtt falvédőket (*Napraforgó, Nap, Piros fekete*), és korábbi művészi csoportok (Európai Iskola) szellemi hatásait a textil nyelvére transzformáló képes kárpitokat is (*Házaspár, Emberfej*).

Az 1985-ös, a hazai kárpitművészet negyven évét felölelő nagy, gyűjteményes, Műcsarnokban megrendezett kiállítást már nem érthette meg. 1984-ben, 61 éves korában hunyt el. Bán István falikárpitjainak jelentős darabjai külföldi köz- és magángyűjteményekben (Egyesült Államok, Franciaország) vannak, műveivel a nemzetközi művészeti színtéren komoly szakmai sikereket aratott.

A Bán-Lazetzky. Egy óbudai művészcsalád kiállítás termeiben végigsétálva egy nosztalgikus, lírai zene hallható, amely Bán István Csók Galériában megnyílt kiállításának megvágott videóetűdjeit festi alá, és amely az egész tárlat alaphangulatát megadja. A műalkotások szemlélésén keresztül emlékek, tájak, hangulatok, érzések idéződnek fel bennünk: Lazetzky Rezső képeivel régi korokat élhetünk újra, Stella évtizedeken keresztül újranomott képeslapjai révén egy adott kor reflexióját kapjuk, és Bán István szőött kárpitjai többféle stílust és gondolkodást rejtenek magukban. Három kivételes alkotói életpálya, több művészeti műfaj bontakozik ki a szemünk előtt, amelyet egy család történetén kívül, a személyes emlékezésen túl, a kollektív commemoratio is összekapcsol.

OROSZ Diána
 művészettörténész-muzeológus,
 a kiállítás egyik kurátora

(*Bán-Lazetzky. Egy óbudai művészcsalád. Óbudai Múzeum, Budapest, 2019. november 20. – 2021. tavasz*)

A litográfia mestere

150 ÉVVEL EZELŐTT SZÜLETETT
HELHING FERENC (1870–1959) GRAFIKUSMŰVÉSZ

Helbing Ferenc a tervezőgrafika egyik első képviselője volt Magyarországon. Bámulatos karriert futott be: nyomdászinként kezdte pályáját, az 1900-as évek elején lett belőle elismert, megbecsült tervezőgrafikus, sőt, képzőművészeti tárlatokon kiállító művész, majd az alkalmazottgrafikus-képzés egyik motorja, az Iparművészeti Iskola tanára, végül igazgatója, a két háború közötti művészeti élet befolyásos alakja, miniszteri tanácsos.

Helbing 1870. december 25-én született a felvidéki Érsekújváron. Tizenhat éves korában kezdett litográfusnyomdászként dolgozni Krajován (Craiova), Romániában, majd 1888-ban utazott Budapestre, ahol a nyomdai munkája mellett képezte magát: rajzolni tanult. A nyomdákban dolgozva, már jó nevű litográfusként kezdett plakátokat tervezni a korszakban népszerű panorámaképek hirdetésére, egyelőre kissé iskolás stílusban (*Bem–Petőfi-körkép*, 1898; *Nápoly-körkép*, 1900). Szépen alakuló egzisztenciájára alapozva a millennium

évben megházasodott, felesége Müller Irina, akitől rövid idő alatt három gyermeke született.

Helbing komoly tervezőgrafikusi karrierje 1898-ban indult, amikor részt vett Radó Antal *Költők albuma* című kötetének a díszkötésére kiírt pályázaton. A pályázatot az Iparművészeti Társulat útján hirdette a kiadó, a felhívás a társulat lapjában, a *Magyar Iparművészetben* jelent meg. Helbing virágos hímezést idéző pályaművével megnyerte a 200 koronás első díjat. Ezután belépett az Iparművészeti Társulatba, és tovább képezte magát. Ettől kezdve rendszeresen részt vett a grafikai pályázatokon: 1898 és 1910 között okmánybélyegtervvel, címketervvel, plakáttervekkel, címlaptervekkel pályázott eredményesen. Korai terveire a müncheni szecesszió, és főként Franz von Stuck hatása jellemző.

1901-től a Rigler József Ede vezette nyomdai intézetben dolgozott vezető litográfusként, de más megrendelése is voltak. Folyóiratcímlapokat, könyvkötéseket tervezett,

HELHING Ferenc: Fejlécterv a Magyar Iparművészet folyóirat részére
Ferenc HELBING: Design of the head-band for the periodical Magyar Iparművészet
1898, papír, tus, 19,7x21,5 cm
(Iparművészeti Múzeum, Adattár, Budapest [IMM])

HELBING Ferenc: Záródísz a Magyar Iparművészet folyóirat részére
Ferenc HELBING: Tail-piece for the periodical Magyar Iparművészet
1898, papír, tus, eredeti méret: 13,5x12,5 cm (IMM)

naptárakat, ex libriseket, étlapokat készített, valamint foglalkozott bélyeg- és oklevéltervezéssel is.

Tervezői stílusa jelentős változáson ment át 1898 és 1914 között. Az 1890-es évek végétől az 1900-as évek elejéig a müncheni szimbolizmustól inspirált allegorikus művek kerültek ki a keze alól, ezt követően azonban elszakadt a müncheni előképektől, és láthatóan kísérletezni kezdett egyéni stílus kialakításával. Hagyatékában több nagy mappa maradt fenn a művész által megőrzött folyóiratlapokkal, reprodukciókkal, amelyek rávilágítanak képi eszköztárainak a forrásaira. A minták gyűjtése mellett fontos előképekkel szolgáltak a korszakban az Iparművészeti Múzeumban rendezett nemzetközi kiállítások, ahol a legújabb iparművészeti, plakátművészeti tendenciákat lehetett megismerni.

A Rigler cég számára egyik első munkája volt 1902 körül az *Adria levélpapírt hirdető plakát*. A kikötő rakpartján álló olasz hajólegényt közelnézetben ábrázolta: széles szalmakalapban, hanyagul vállára vetett evezővel,

aranykarikával a fülében. A szöveg a plakát felső harmadába került, gonddal formált, kimunkált, rajzolt szecessziós betűkkel. 1904-ben készült a *Hermaneczi Papírgyár jubileumát hirdető plakátja*, amelyen könyvekkel sűrűn telerakott polc előtt, írópultnál álló, munkájába mélyedő szerzetest ábrázolt. Másféle grafikai megoldást mutat egy 1905 körülre datálható, a *Rigler cég fényképezeti eszközeinek hirdetéséhez készült plakátterv*. Itt a sötétkamra jellegzetes fényviszonyai között, vörös és fekete színek árnyalataival jelenik meg az amatőr fényképész és neje. Hasonló fényárnyék, tónusos színkezelés jellemzi azt a szintén ez időben (1904–1905 körül) készült *plakátot*, amely az *Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállítását hirdette*. 1904 és 1907 között *Kertész József nyomdája számára* is készített több *naptártervet*, ezek közül néhány lapon a nyomdászathoz – vagyis a céghez magához – kötődő kompozíciót láthatunk. Hasonlóképpen, a *Rigler céghirdető kártyán* is személyes felhanggal alkalmazta a motívumot: saját magát ábrázolta a munka egy pillanatában.

HELBBING Ferenc: A Mercur Bank és Váltóüzlet Rt. plakátja
Ferenc HELBBING: Poster of the Mercur Bank and Exchange Office Co.
1899, színes litográfia, 90x60 cm, Werbőczy Könyvnyomda Rt., Budapest
(Országos Széchényi Könyvtár, Kisnyomtatványtár, Budapest [OSZK])

HELBBING Ferenc: Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat
Tavaszi Nemzetközi Kiállításának plakátja
Ferenc HELBBING: Poster of the International Spring Exhibition
of the Hungarian Fine Arts Society
1901, színes litográfia, 93x63 cm,
Kunossy Vilmos és Fia Műintézete, Budapest (OSZK)

Helbing az 1898 és 1910 közötti években sikerrel hódított meg egy új területet, a kialakulóban lévő reklám- és üzleti grafika terepét. Alkotási módszerei megszilárdultak, stílusa a szecessziós grafika nyugat-európai, elsősorban német és osztrák mintáit követve kialakult. Jó ízléssel használta ki a stílus dekoratív lehetőségeit, a grafikai műfajokban alkalmazható motívumokat és kompozíciós sémákat, és a hirdetés jellegét, a reklám célját mindig szem előtt tartva önálló, találó kompozíciókat alakított ki.

A felívelőben lévő tervezőgrafikus hivatása mellett Helbing, a többi korai grafikushoz hasonlóan, képzőművészi ambíciókat is dédelgetett, önálló, vagy – korabeli szóval élve – eredeti litográfiát is készített. 1902-ben készült az *Álom* című műve, a magyar szecessziós litográfia egyik legszebb alkotása; a következő évben az *Orpheus*, amely Franz von Stuck 1891-ben festett *Orpheus*ának közvetlen leszármazottja. A Szépművészeti Múzeum 1902-től vásárolt tőle műveket. 1909-ben ő is részt vett öt művel a korszak legnagyobb grafikai

seregszemléjén, a Képzőművészeti Társulat által Olgyai Viktor szervezésében rendezett nemzetközi grafikai kiállításon, és 1911-ben már a három évvel korábban alakult Magyar Grafikusok Egyesülete „művész-tagjai” között találjuk. Az önálló grafikai lapok mellett illusztrációval is foglalkozott az 1900-as évek elejétől, számos mesekönyv került ki a keze alól. Illusztrálással a két háború között is foglalkozott, és ekkor, az 1920-as évektől kezd majd festeni is. 1914-ig azonban fő tevékenységi területe továbbra is a tervezőgrafika maradt.

Helbing Ferenc volt a magyarországi alkalmazottgrafikus-képzés megszervezésének egyik kulcsfigurája. Az 1900-as évek elejétől részt vett a litográfusok képzésében, így 1910-ben, amikor az Iparművészeti Iskolában grafikai szakosztályt indítottak, az iskola igazgatója őt kérte fel a litográfia oktatására. A felkéréssel Helbing negyvenévesen, szakmája csúcán lehetőséget kapott az új generációk kinevelésére, az iparművészeti neveléssel kapcsolatban kialakított elveinek gyakorlatban való alkalmazására,

HELBBING Ferenc: Az Adria, a legfinomabb csontlevél- és okmánypapír plakátja | Ferenc HELBBING: Poster of the Adria, the finest stationery and document paper | 1902 körül, színes litográfia, 70x50 cm, Rigler József Ede Papírneműgyár Rt., Budapest (Herman Ottó Múzeum, Miskolc [HOM])

HELBBING Ferenc: A Magyar Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításának plakátja | Ferenc HELBBING: Poster of the Christmas showing of the Hungarian Society of Decorative Arts | 1904 körül, színes litográfia, 102x63 cm, Rigler József Ede Papírneműgyár Rt., Budapest (OSZK)

HELBING Ferenc: Álom
Ferenc HELBING: Dream
1902, egyszínnyomású litográfia,
35x44 cm
(Magyar Nemzeti Galéria,
Budapest)

HELBING Ferenc: Heckenast Gusztáv zongoratermeit hirdető plakát | Ferenc HELBING: Poster advertising the piano rooms of Gusztáv Heckenast
1906–1907 körül, színes litográfia, 40x50 cm, Kertész József Könyvnyomdája, Budapest (OSZK)

tulajdonképpen a magyar alkalmazott grafikai képzés jellegének kialakítására. A grafikai szakosztályon folyó munka azonnal elismerést aratott, 1912-ben a növendékek a drezdai nemzetközi rajzoktatásügyi kiállításon nagy sikerrel szerepeltek.

Az Iparművészeti Iskola tanárává való kinevezése új szakaszt jelentett Helbing pályáján. Megtartotta vezető litográfusi állását a Rigler-nyomdában, ám leginkább az iparművész- és grafikusképzésnek szentelte energiáit. Tervezéssel csupán a Rigler cég megbízásából foglalkozott. Az 1910-es években készült munkáin újabb változás figyelhető meg. A Rigler-gyár termékeit reklámozó hirdetésekön virágok, levéldíszek dekoratív ornamenssé oldott motívumait használta fel. Helbing e művei illeszkednek az 1910-es évek magyaros szecessziós stílusába, amelynek jellemzője a népi hímzésekre emlékeztető, növényi motívumokból kialakított, élénk színekből összeálló kompozíció. Ez a stílus köszön vissza a grafikai szakosztály e korszakból származó növendékmunkáin is.

Szintén az 1910-es évek elejéről származik műveinek másik csoportja, ahol új komponálási módot próbált ki.

A kontúrozást elhagyva, csak síkszerű, tónusozás nélküli színes foltokból építette fel a kompozícióit, jelentős szerepet hagyva a papír fehéren hagyott foltjainak. Ezzel a megoldással élt a Rigler-nyomda által kiadott étlapterveken. A lapok kereteit tervezte Helbing, középre kerülhetett a szöveg, vagyis az étlap kínálata. Az étlapok egy részén hagyományos, dekoratív szecessziós keretet láthatunk, belefoglalt képi ábrázolással. Az izgalmas tervek azok, amelyeknél Helbing a korszak plakátművészetének egyik jellemző eszközével, a csattanóval vagy blikkfanggal élt. Talán a legeredetibb ötlet azon az étlapterven látható, amelyen felül szárnyasok menekülnek egy késsel közelítő kéz elől, alul pedig az este végén hazaballagó zenészek lábát láthatjuk – utalva a vendéglátóipar egy hosszú éjszakájának elejére és végére.

1914 és 1936 között, pályájának utolsó két évtizedében Helbing már nem elsősorban a reklám- és kereskedelmi grafikára koncentrált, tevékenysége 1936-os nyugdíjba vonulásáig három különböző területre összpontosult. Tanára, 1927-től igazgatója volt az Iparművészeti Iskolának, tervezőgrafikusként és iparművészként állami

HELBING Ferenc: Emese álma. Illusztráció a Magyar hunmondák című kötetből | Ferenc HELBING: Emese's dream. Illustration for the book of Hungarian Hunnish Legends | 1920, papír, tus, tempera, 23,1x31,1 cm (IMM)

KARÁCSONYI ÉS
ÚJÉVI AJÁNDÉKOK

MAGYAR GYÁRTMÁNYÚ
DIVATOS ÉS MŰVÉSZI

LEVÉLPAPIRÓK

MINDEN KIVITELBEN

RIGLER

JÓZSEF EDE

PAPIRNEMŰGYÁR

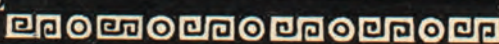
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. RÓZSA-ÚTCZA 55.

V. ERZSÉBET-TÉR 19.

IV. EGYETEM-TÉR 5-6.

HELBBING Ferenc:
Levélpapíros hirdetésterve
a Rigler József Ede
Papírneműgyár Rt. részére
Ferenc HELBBING:
Plan for the advertisement of
stationery from József Ede
Rigler's Paper Factory Co.
1912 körül,
karton, tus, kék toll, fedőfehér,
29,4x15,7 cm (IMM)

megrendeléseket teljesített, saját kedvtelésére pedig festett és illusztrációkat készített. A szecessziós reklámgrafika időszaka lezárult.

A szakoktatást nagy hivatástudattal vezette veje, a szintén tervezőgrafikus Haranghy Jenő segítségével. Helbing meggyőződése volt, hogy az iparművészeti oktatás során a szakmai-technikai (mesterség) és a művészeti oktatásnak együtt kell megvalósulnia, vagyis a növendékeknek alapos mesterségbeli, technikai ismeretekre és ehhez járuló művészeti nevelésre van szükségük. Igazgatása alatt a szakképzést három évről négy évre emelték.

Helbingnek az első világháború után alkalmazott grafikai, iparművészeti karrierjében is új szakasz kezdődött. Pozíciójánál fogva elsősorban állami, hivatalos megrendeléseket teljesített. Ő tervezte a két háború közötti új koronás, illetve az új pengős bankjegyeket, 1919 és 1923 között huszónégyféle koronacímlet, 1926-ban és 1945–1946-ban pedig tizennyolc típusú pengőcímlet került forgalomba rajzai alapján – Helbinget mint

HELBBING Ferenc: Étlap terve | Ferenc HELBBING: Plan of a menu card
1910-es évek eleje, színes litográfia, 28,9x18,5 cm (IMM)

a pénzjegyszervezés jelentős alakját tartja számon a numizmatika. Ugyanígy sikeres volt a bélyegtervezés területén is, 1920 és 1935 között tizenhat tematikus sorozatban jelentek meg bélyegei.

A fentiekben vázolt iparművészeti megrendelések stílárban is a korszak múltidéző, múltba néző irányához tartoznak, ami aligha meglepő, hiszen Helbing alapvetően nem a piacra, hanem állami megrendelésre dolgozott. A tradíciókhoz való kötődés azonban ekkor a többi művén is jellemző, például a Rigler kiadásában 1923-ban megjelent *Magyar hunmondák* című díszes kiállítású kiadványban, amelyet Helbing maga írt és rajzolt, és amelyben a magyarság keleti eredetének mítosza köszön vissza.

1936-os nyugdíjaztatása után Helbing körül lassan „elfogyott a levegő”. Általános köztiszteletnek örvendett, ám megrendelése nemigen voltak. Visszaemlékezéseiben tele van sérelemmel, és egyre nehezedő anyagi helyzetükről számol be. A háború utáni új politikai rendszerben még kevesebb lehetősége volt dolgozni. Az Iparművészeti Iskola egykori igazgatója, miniszteri tanácsos, az ifjú grafikusok nevelője, a modern tervezőgrafika egyik első képviselője 1959-ben elfeledve, nagy nélkülözések között halt meg.

Helbing életútja jól mutatja a társadalmi felemelkedés új módját a 20. század első felében, az alkalmazott grafika területén elért sikerek által. A képzőművészek előtt korábban is nyitva állt a társadalmi érvényesülés e módja, ám az 1890-es években az iparművészeti mozgalom kitágította a művészet határait, és ez tette lehetővé a reklámgrafikus, iparművész Helbing számára, hogy belépjen a művészek tekintélyes körébe, és a középosztály megbecsült tagja, intézményigazgató, sokat foglalkoztatott, nagyra értékelt iparművész válhasson belőle.

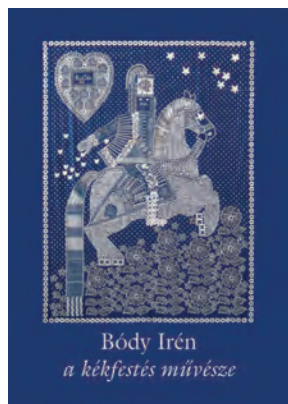
Grafikai, iparművészeti munkáin számtalan forrásból inspirálódott, és jó ízléssel alkalmazta az aktuális formanyelvet. A szecesszió és az alkalmazott grafika propagálói és alkotói között fontos helye van, korai iparművészeti munkái, plakátjai, autonóm lapjai joggal kapnak helyet a magyar szecesszió mesterművei között. A két háború közötti tevékenységével nem iparművészként, hanem elsősorban tanárként jelentős: a Helbing vezette grafikai szakosztálynak nagy szerepe volt a magyar tervezőgrafika két háború közötti felfutásában.

FÖLDI Eszter
művészettörténész

Helbing Ferenc születésének évfordulója alkalmából a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum a plakátművészet nagyjait bemutató monográfiásorozat indításával tiszteleg a hazai reklámgrafika egyik első képviselőjének életműve előtt. A cikk a készülő első kiadvány angol nyelven megjelenő rezüméjének szövege.

Az illusztrációkat az Iparművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria, az Országos Széchényi Könyvtár és a miskolci Herman Ottó Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre. Fotók: Berényi Zsuzsa (MNG), Mészáros Viktória (HOM), Soltészné Haranghy Ágnes (IMM), IMM Archívum, OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár

Egy hiánypótló kiadványról

PÁSZTOR EMESE, ERDEI T. LILLA,
MARÓTI ANDORNÉ HERCZEG IBOLYA:
BÓDY IRÉN, A KÉKFESTÉS MŰVÉSZE

Egy magyar, s bár már évek óta halott, igenis: kortárs, illetve 20. századi iparművészről, egy különleges textilművészeti szakterületet kiemelkedő igényességgel művelő alkotó személyiségről megjelentetett kiadvány – a *Bódy Irén, a kékfestés művésze* című kötet – fontosságát szeretném az alábbiakban nyomatékosítani.

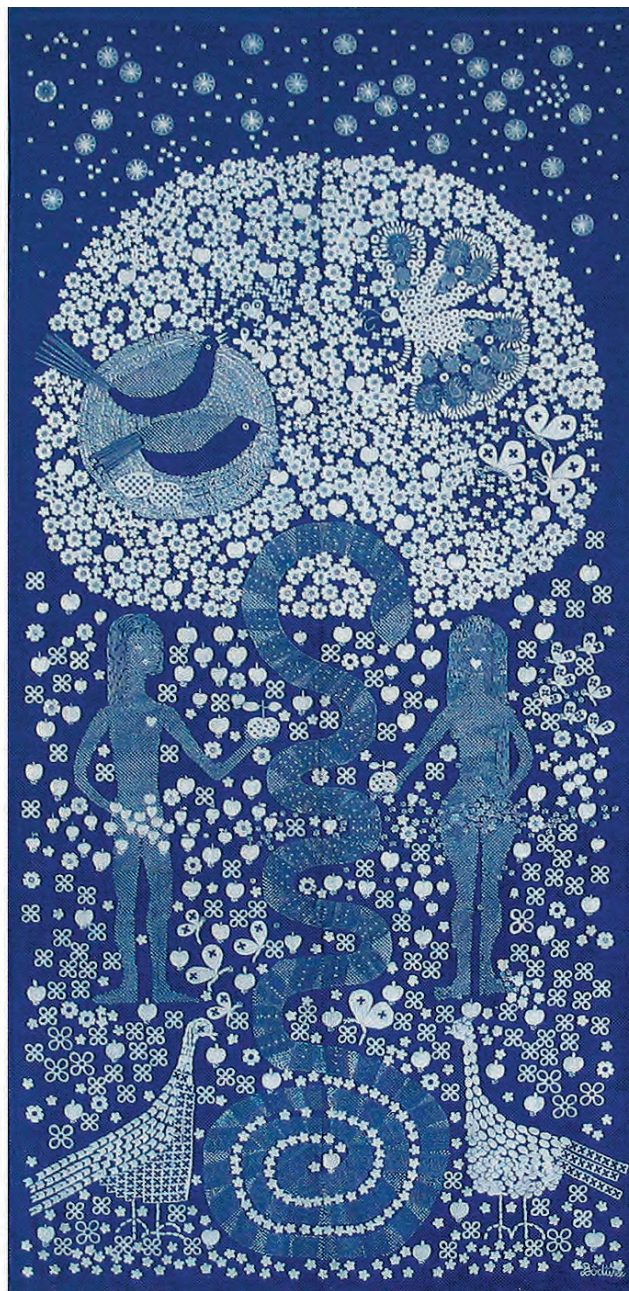
Egy-két tájékoztató mondat a művészről. Bódy Irén textilművész 1925. november 5-én született (a neten több helyen, tévesen, 1929-et tüntetnek fel). Veszprémben nőtt fel a Festő utcában, melynek végében volt Husvéth Lajos kékfestő műhelye. Ott ismerkedett meg e mesterséggel, mely későbbi pályafutását is meghatározta. A világháborút követően 1952-ben végezte el az Iparművészeti Főiskolát, a Textiltervező Főtanszak nyomottanyag-tervező tanszakján, ezt követően a Kispesti Textilgyárban dolgozott hat éven át, majd autonóm, szabadfoglalkozású tervezőművész lett. Később művészeti vezetői és tervezői megbízást kapott a hazai Háziipari Szövetkezetről (Hiszöv), s az általa tervezett kékfestő anyagokból terítő, abrosz, szalvéta, naptár, ruha, kötény és más használati tárgy készült. Nagy méretű műveit belsőépítészek helyezték el közfunkciókat ellátó terekben. Életművét a kilencvenes évek elején a pápai Kékfestő Múzeumnak ajándékozta. A régi műhelyből kialakított kiállítóhelyen, az egykori szárítópadról 1991-től látható a negyvenéves alkotói pályáját bemutató állandó kiállítás. A művész nemcsak készítette az új darabokat, de gyűjtötte is a régi dúcokat.

Bódy Irén első önálló tárlatára 1962-ben került sor a budapesti Csók István Galériában, majd számos hazai és külföldi kiállításon mutathatta be munkáit, köztük Kanadában, az 1974. évi torontói Iparművészeti Világkiállításon. Munkásságáért 1970-ben Munkácsy

BÓDY Irén: Kiscokros páva, falikép
Irén BÓDY: Peacock with small nosegays, wall hanging
1974, vászon, kékfestő dúcnyomással, 140x120 cm
(a mű helye és tulajdonosa ismeretlen)
Fotó: Kónya Kálmán

Mihály-díjban, 1976-ban SZOT-díjban részesült, 1988-ban lett érdemes művész, 1984-ben és 1992-ben a svájci Rózsa Anna Alapítvány díját nyerte el. 1993-ban a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjává választották. 2011. szeptember 25-én hunyt el, életének nyolcvanhatodik esztendejében, hosszú, súlyos betegségben.

BÓDY Irén: Kék Paradicsom I–II., triptichonrészlet, falikép | Irén BÓDY: Blue Paradise I–II, part of a triptych, wall hanging
1972–1973, vászon, kékfestő dúcnyomással, a teljes méret: 340x160 cm (Gróf Esterházy Károly Múzeum – Kékfestő Múzeum, Pápa)
Fotó: Kónya Kálmán

Tervezői munkásságának kiemelkedő újítása, hogy a népi kékfestőmesterséget beemelte a kortárs tervezőművészet körébe. Lakberendezési és öltözködési divattá tette a kékfestőt, melynek szinte kultusza lett egy időben a magyar kultúrában, a művészetben erőteljesen jelentkező folklórhagyományok újraéledésével. Bódy Irén összes kiállítását a fővárosban és vidéken a művész munkásságát legjobban ismerő Marótiné Herczeg Ibolya művészettörténész rendezte. Így foglalta össze véleményét: „Bódy Irén negyvenéves pályája technikai és művészeti bravúr. Nyomástechnikája, az anyag festése és a nyomódúcok szerkesztésével előállított textiljei a

népművészetből iparművészetté tették a kékfestés mesterségét.”

Korábban már megfogalmazódott, hogy Bódy Irén életművéről szakmailag és ipartörténetileg is fontos egy kiadvány megjelentetése, melynek kezdeményezője Kecskés Ágnes textilművész volt. A 2018-ban a Nemzeti Kulturális Alap pályázatára beadott mű szakmai gazdája és szerkesztője Marótiné Herczeg Ibolya volt, aki a Műcsarnok évtizedeken át iparművészettel kiemelten foglalkozó munkatársaként kivételes szorgalommal állította össze a tervezett kötetet. Ebben volt segítségére két kiváló szakember, Pásztor Emese művészettörténész,

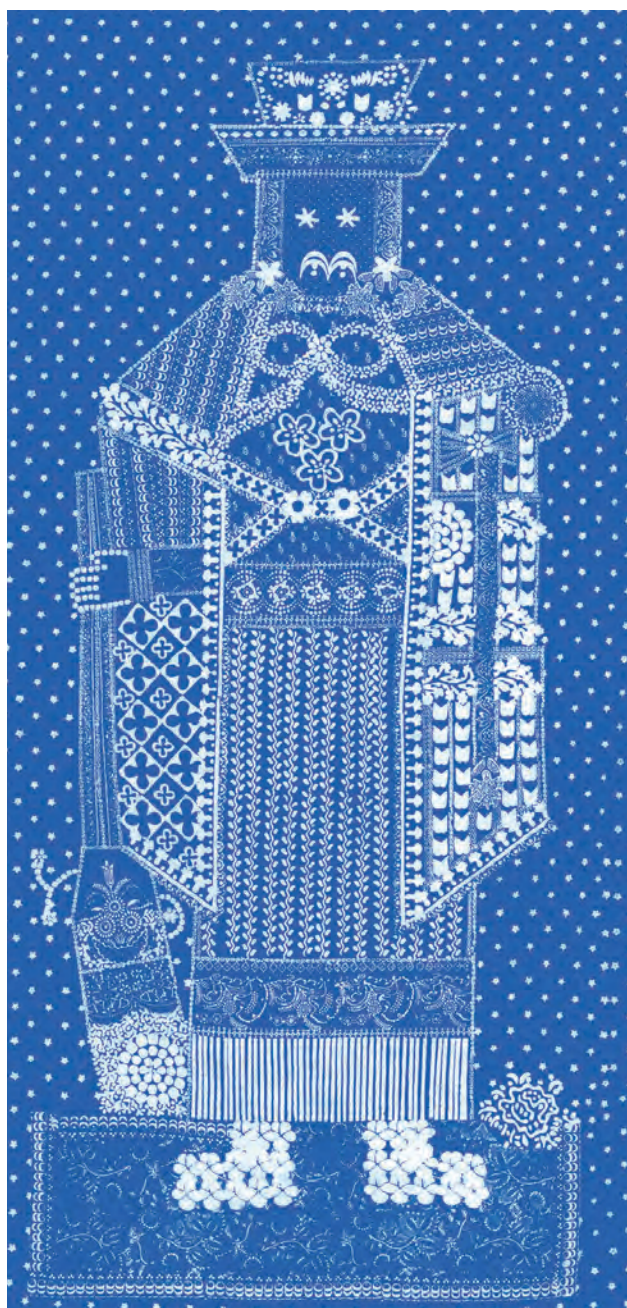
textiltörténet-kutató, kurátor, az MTA köztestületi tagja, az Iparművészeti Múzeum Textil- és Viseletgyűjteményének vezetője és Erdei T. Lilla muzeológus-etnográfus, az Iparművészeti Múzeum főmunkatársa, kurátor, a népművészet és az autonóm textil viszonyrendszerének kutatója. Mindketten igen igényes, minden szakmai szempontot kielégítő tanulmányban foglalták össze a Bódy Irén művészi munkásságáról (Pásztor Emese), valamint a kékfestésről (Erdei T. Lilla) szóló legfontosabb ismereteket. A kötethez a könyv megjelenését kezdettől

fogva lelkesen támogató professor emeritus Fekete György belsőépítész, iparművész írt erős átélésű bevezetőt, előszót, melyben felvillantotta az Iparművészeti Főiskolán töltött hallgatói időszakot, s azt a magasra ívelő művészi életutat, melynek ő mindvégig igen nagy tisztelője volt. Valószínűleg a Magyar Művészeti Akadémia tiszteletbeli elnöke utolsó írásainak egyike ez a veretes szöveg.

A kiadvány megjelenését az a körülmény is indokolta, hogy a kékfestés hagyománya felkerült az emberiség szellemi kulturális örökségének reprezentatív

BÓDY Irén: Kék Paradicsom III., triptichonrészlet, falikép
 Irén BÓDY: Blue Paradise III, part of a triptych, wall hanging
 1972–1973, vászon, kékfestő dűcnomással,
 a teljes méret: 340x160 cm
 (Gróf Esterházy Károly Múzeum – Kékfestő Múzeum, Pápa)
 Fotó: Kónya Kálmán

BÓDY Irén: Betyár, falikép
 Irén BÓDY: Highwayman, wall hanging
 1973, vászon, kékfestő dűcnomással, 180x90 cm
 (magyar étterem, Tokió)
 Fotó: Mező Sándor

listájára. A döntést az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség Kormányközi Bizottsága hozta meg, és annak dokumentumát 2019 februárjában Pápán, a Gróf Esterházy Károly Múzeum Képfestő Múzeumában nyújtották át.

Bár a képfestés népi hagyományainak tovább folytatása igen nehéz feladat, így különösen figyelemreméltó volt, hogy az a szakember – Kovács Miklós képfestő mester, népi iparművész, a népművészet mestere –, aki Bódy Irénnel még együtt dolgozott, 2019. március 15-e alkalmából, kilencvenévesen Kossuth-díjban részesült.

A kötetet Marótiné Herczeg Ibolya koncepciója alapján Erdei T. Lilla és Sz. Farkas Aranka szerkesztette, az anyaggyűjtésben fontos szerepet vállalt Kecskés Ágnes (akinek a mű hátsó borítóján a *Bódy Irén síremléke* című kompozíciója látható), a kiadvány szakmai lektora László Emőke művészettörténész volt. A könyvnek Lengyel János elmélyült tervezői munkája ad elegáns, ökonomikus

megjelenést, aki a közölt szövegek és fotók arányainak egyensúlyát igényesen valósította meg, és aki a sok fotográfus által készített, különböző funkciójú képek között is harmóniát teremtett. Fontos és dicsérendő, hogy a kötetben Christopher Claris jóvoltából angol nyelvű rezümé is olvasható. A mű kiadására a választás a Magyar Képek Kiadóra esett, amely, mint kiemelkedően igényes szakmai műhely, immár hosszú évek óta a magyar kultúrtörténet és művészet területének egyik leggondosabb, legigényesebb kiadója, szakmai műhelye. A könyv megjelentetésének gondozásában döntő a szerepe Sz. Farkas Aranka ügyvezetőnek és Szelényi Károly fotóművésznek.

BÓDY Irén: Vegetáció, méteráru | Irén BÓDY: Vegetation, textile fabric
1989, piros bársony, indigós képfestő dúcnymóással
(Gróf Esterházy Károly Múzeum – Képfestő Múzeum, Pápa)
Fotó: Bódy Irén hagyatékából

BÓDY Irén: Huszár, falikép | Irén BÓDY: Hussar, wall hanging
1974, vászon, képfestő dúcnymóással, 300x260 cm
(Gróf Esterházy Károly Múzeum – Képfestő Múzeum, Pápa)
Fotó: Kónya Kálmán

A fentiek fényében egyértelmű, hogy a Bódy Irén textilművészről szóló kötet *abszolút hiánypótló kiadványnak számít* a magyar iparművészetről szóló szakirodalomban, a textilfestő eljárás és a művészi életpálya feldolgozása okán.

FELEDY Balázs
művészeti író

(Magyar Képek Kiadó, Budapest–Veszprém, 2020, 80 o.)

Egy ideális ékszer

NÉMETH KRISZTINA: IDŐ-ÉKSZER / ENTRÓPIA

Ideális *múzeumi* tárgy – gondolja a muzeológus.

Ez az áttetsző, légies, de formatartó acélháló – a szálak végét lezáró kis aranygömbökkel – látványos és nagy méretű, élményt nyújtó művészi alkotás, igazi kiállítási darab. És bár nem ez a protokoll egy múzeumban, muszáj kipróbálni, és nyakékként is működik! Egyedül műtárgyvédelmi szempontból jelent kihívást. Hiszen Németh Krisztina ezt a 2010-ben, diplomamunkaként készítette, az Iparművészeti Múzeumba került ékszerét sérülékeny, korrózióra érzékeny acélszálakból szötte, belekódolva az idővel bekövetkező állapotromlást.

Az *Idő-ékszer*nek nemcsak múltékony anyaga, de a szabályosból szétzilálódó formája is – anélkül, hogy címét ismernénk – az elmúlásra figyelmeztet. Címe arra kényszerít, hogy utánanézzünk és alaposabban értelmezni próbáljuk az entrópia fogalmát, a rendezettől a rendezetlen felé vezető törvényszerű folyamatokat. Elgondolkodjunk rendről és rendtelenségről, a természetben maguktól végbemenő folyamatok irányáról, elkerülhetetlenségéről.

Diplomamunkához képest szokatlanul elmélyült és érett alkotás, amelyhez az idő összetett fogalmának különböző tudományterületeket – többek közt a biológiát, geofizikát, pszichológiát, történettudományt – felölelő, számtalan vetületének is utánaolvasott az alkotó.

Ideális *iparművészeti* tárgy – gondolja a művészet-történész.

Forma és tartalom, komoly tervezőmunka, precíz kézművesmunka és mély átgondoltság jellemzi, ugyanakkor teljesen megfelel az iparművészet kritériumainak. Viselésre is alkalmas, mégis elsősorban kiállítási darab, igazi élményt nyújtó művészi alkotás kiegészülve az ékszerfunkcióval. Mindezek a kortárs ékszerművészet egyik kiemelkedő alkotásává avatják ezt a darabot, amely 2011-ben a Magyar Formatervezési Díj – Nemzeti Erőforrás Minisztérium különdíját is elnyerte. Amellett, hogy látványos és elgondolkodtató, nagyon „technikás” ékszer, amelyet az Iparművészeti Múzeum Ötvösgyűjteménye őriz – a legutóbbi, *Szubjektív* című kiállításába is beválogatva –, de nem lenne vitatható az sem, ha a Textilgyűjteménybe

került volna. Kísérletek sorára volt szükség a létrejöttéhez, de valójában az egyik legősibb kézművestechnikát, a szövést veszi alapul.

NÉMETH Krisztina: Idő-ékszer / Entrópia. Nyakék

Krisztina NÉMETH: Time jewel / Entropy. Necklace | Modell: Zsabokorszky Lili
Fotó: Püspöki Apor

A szövet textilipari értelemben hosszanti és keresztirányú fonalak rendszere. Németh Krisztina *Idő-ékszere* inkább háló vagy szövődék, amely fém anyagánál fogva térbeli formák kialakítására is alkalmas. Az alkotó számos kísérletet végzett, mire a belső mag és a lágy – a munkafolyamat során egyre merevebbé váló – fémhuzalok segítségével létrejött ez a plasztikus, formatartó ékszerobjekt. A pontos kézművesmunka nem véletlen: Németh Krisztina egyetemi tanulmányait megelőzően az aranyműves- és díszvésnökszakmát is kitanulta.

A fémháló alkalmazása az iparművészet különböző területei – textil- és fémháló – közti határok elmo-

NÉMETH Krisztina: Idő-ékszer / Entrópia. Nyakék | Krisztina NÉMETH: Time jewel / Entropy. Necklace | 2010, 112 db 0,4 mm átmérőjű acélszál szövédéke, végükön aranygömbök, 40x32x22 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest, Itsz. 2013.2.1.)

Fotó: Püspöki Apor

sására, különféle anyagokkal és szövés technikákkal való kísérletezésre, egyes évszázados régi technikák, például a hurkolt vagy drótfonatos magyar majc hagyományainak tanulmányozására is lehetőséget nyújthat. A fémszövés az *Idő-ékszer* megszületése után is Németh Krisztina

érdeklődésének középpontjában maradt. Ma is folytatja a kísérletezést – új anyagok és módszerek bevonásával – ezzel a számos lehetőséget rejtő, speciális, légiés technikával.

PANDUR Ildikó
művészettörténész

**A Nemzeti Összetartozás Emlék-
helyét 2020.** június 4-én, a trianoni békediktátum aláírásának századik évfordulóján avatták volna fel, de a COVID-19-járvány miatt augusztus 20-ra halasztották az ünnepélyes átadást. Budapesten, az Alkotmány utca sarkán, a Kossuth tér irányából mélyülő, száz méter hosszú, négy méter széles rámpán lehet eljutni az utcaszint alatt álló, több darabra hasított gránittömbhöz, amelynek közepén az örökláng lobog majd. Kétoldalt a gránitfalakba vésva a történelmi Magyarország 12 537 településének neve szerepel (kép). Az alkotás Zimay Balázs építész és Mohácsi Sándor tájépítész munkája.

Kép/Test/Lét címmel három megyeszékhelyen, három különböző, de az emberi test kultúrájához, szépségéhez, erejéhez kötődő tematikában hirdetett alkotóművészeti pályázatot a Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Non-profit Kft. (MANK). A zsűri által legjobbnak ítélt alkotásokat majd kiállításon mutatják be Szolnokon, Miskolcon és Veszprémben.

Sárkány Győző grafikusművész
Trianon anzix című kiállításának megnyitóját és könyvbemutatóját rendezték Budapesten, a Petőfi hídtól délre a Dunán horgonyzó A38-as hajón 2020. június 4-én. Az eseményt online élő adásban lehetett követni.

A legjobb nemzetközi középület – A Magyar Zene Háza (kép) nyerte el az ingatlanszakma egyik legrangosabb díját a 26 év óta megrendezett International Property Awardson. Az egykori Hungexpo-irodaházak lepusztult helyén épülő

Fotó: Wachslér Tamás

Magyar Zene Háza a kontinens legjobbjaként a világ tíz régiójának kategóriagyőztesei között lett az első, megkapva a Best International Public Service Architecture díjat. A Néprajzi Múzeum 2018. évi elismerése után ezzel a Liget Budapest épületei közül immár a második került a világ legjobbjai közé. A Sou Fujimoto (Fudzsimoto Szú) által tervezett Magyar Zene Háza az idén szerkezetkész lesz, 2021-ben pedig megnyitja kapuit a nyilvánosság előtt.

Fotó: Origo

REkreáció ékszerkollekció – 2015-ben kezdte meg működését a Máltai Szeretetszolgálat használt, kiselejtezett elektronikai eszközök bontásával foglalkozó üzeme Pécsen, ahol megváltozott munkaképességű embereknek nyújtanak munkalehetőséget. A *REkreáció* ékszerkollekciót Révai Krisztina ékszerkészítő álmodta meg. A mintegy

húsz dolgozó számítógép-alkatrészekből, nyomtatott áramkörökből készít ékszereket, medálokat, fülbevalókat, gyűrűket, melyek piros, zöld, kék, lila, fekete és aranybarna színűek.

Kárpát-medencei kézműves-katalógus – A Hagyományok Háza katalógusa összekötő kapocs kíván lenni a Kárpát-medencében élő, kiemelkedő tudású és nagy tapasztalatú kézműves alkotók és hagyományok értékei iránt nyitott rendezvényszervezők, a minőségi termékeket kedvelő vásárlók, valamint a falusi műhelyek titkaira kíváncsi és a személyes találkozókra vágyó turisták között. A fotókkal gazdagon díszített honlapon nemcsak az alkotókat és tevékenységüket ismerheti meg a látogató, hanem az egyes mesterségekről, az alapanyagok lelőhelyeiről is találnak információkat. A mestereket a Hagyományok Háza által felkért szakemberek hívják meg a honlapra. Első körben a népművészet mesterei, a népi tárgyalkotó iparművészek és az elmúlt öt évben a Hagyományok Háza által kiírt kézművespályázatok nyertesei kerültek föl. Jelenleg három ország, Magyarország, Románia és Szerbia

141 kézművese található meg a katalógusban, de az adatbázis folyamatosan bővül, a tervekben a Felvidék, Kárpátalja, Horvátország, a Muravidék és Burgenland is szerepel.

Különleges kerékpárok – Bori Jenő ceglédi villamosmérnök-tanár 2004-ben készítette első ötkerekű kerékpárját, majd 2012-ben az olimpia tiszteletére egy nagyobbat. A kerekek elhelyezése és színe az olimpiai öt karikát formázzák, és különböző irányba forognak. Eddig közel húsz különféle furcsa jármű került ki a keze alól, többek között egy tandem kerékpár is, amelyen háttal ülnek egymásnak, akik hajtják. – A világ legújabb kerékpárja viszont használt kávékapszulákból készült (kép). A Vélosophy svéd startup cég a Nespressoval együttműködve újrahasznosítja a hulladék kapszulákat. Ennek a prototípusnak háromszáz kapszula volt az alapanyaga.

Fotó: Vélosophy

Emlékmű Fülén – A Balatontól nyolc kilométerre fekvő ezeréves községben közadakozásból, a lakosság összefogásával állítottak emléket Trianonnak. A közeli bánya által adományozott hatalmas szikla gránittábláján Majoros Árpád költő sorai olvashatók, mellette pedig Bálint József faragó mester a trianoni diktátum százéves évfordulóját szimbolizáló, százéves fából kifaragott 3,6 méter magas, a csőrében kardot tartó turulmadár szobrát állították fel 2020. június 4-én.

Europa Nostra-díj – Európa leg-rangosabb örökségvédelmi díjával jutalmazták a Gödöllői Királyi Kastélyt „Oktatás, képzés, tudatosságnövelés” kategóriában. A díjat az *Egy kastély titkos élete* című, 2018–2019-es, a rendszerváltás harmincadik évfordulójához kapcsolódó, rendhagyó ifúsági projektjükért kapták, amellyel már itthon is több szakmai elismerést nyertek. Az angol nyelvű pályázatuk különlegessége volt, hogy azt is a diákok készítették.

Öltözékek Victor Vasarely nyomán

– A Budapesti Metropolitan Egyetem (METU) hallgatói a pécsi Janus Pannonius Múzeummal (JPM) együttműködve nemzetközi kiállításához terveznek ruhákat. A két intézmény a múzeum kezdeményezésére fogott össze és kezdett idén tavasszal közös munkába egy kurzusfeladat formájában, amelynek során az op-art, a kinetikus művészet és Victor Vasarely ihlette ruhákat terveznek a hallgatók. Az eddigiekben vizuális, elméleti és formagyűjtést végeztek, innovatív és alternatív anyagkísérleteket folytattak, és egyszerű szabású, alapformákból kiinduló kabátot készítettek. A koronavírus-járvány miatt elrendelt korlátozások következtében a METU campusa jelenleg zárva van, a hallgatók nem tudnak a műhelyekben dolgozni, így a projekt további tervezési feladatai és munkái később készülhetnek csak el, ezekből egy, a franciaországi Aix-en-Provence és Pécs partnervárosi kapcsolatát ünneplő programsorozat részeként 2021-ben megvalósuló nemzetközi kiállítás anyaga áll majd össze.

Hőre és fényre változó innovatív designmaszkok a MOME-től

– A COVID-19-járvány elterjedésével a maszkhasználat mindennapi éle-

tünk részévé vált. Amellett, hogy a sebészi és textilmaszkok a vírus terjedése elleni küzdelem kulcsfontosságú eszközei lehetnek, fontos, hogy ne csak kötelező nyűgként tekintsünk rájuk. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem Innovációs Központ (MOME IK) Soft Interfaces kutatócsoportja innovatív designeszközök segítségével igyekszik játékosabbá, barátságosabbá tenni ezeket a steril tárgyakat. A kutatócsoport tagjai, Kárpáti Judit Eszter és Esteban de la Torre három, innovatív designmaszk-megoldást fejlesztettek. A MOME IK kutatói a réz vírusölő hatását felhasználva, galvanizált rézszövetből alkottak az arcot jól takaró, mosható maszkokat. A hőreagens maszkok mintái az emberi lélegzet hőjének hatására válnak láthatóvá. A fényre változó maszk-típus rejtett üzenetei pedig az UV-reagens festéknek köszönhetően a szabad levegőn, a napfény hatására rajzolódnak ki.

Fotó: MOME

2020. június 18-án megszűnt a koronavírus-járvány miatt bevezetett vészhelyzeti jogrend, és a vele járó szigorú korlátozások is enyhültek. Újranyithattak a múzeumok, tárlatok, galériák, így nem csak a virtuális térben látogathatók a kulturális intézmények, kiállítások.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2020/5

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Fekete György – belsőépítész, iparművész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Scherer József – designer

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Szabó Emma Zsófia – művészettörténész

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

**Nemzeti Művészeti
és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa**

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: **Meszleny Anna**

Fogadóóra: a járványhelyzet miatt határozatlan

ideig szünetel. Az elektronikus kapcsolattartás

(e-mail) zavartalanul működik. A szerkesztőség

a nyári szünet miatt augusztusban zárva.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2020. június 10.

Arculatterv: **Scherer József**

Grafikai tervezés: **Nagy Norbert**

Nyomás: **VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.**

[facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat](https://www.facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat)

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utánnymásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 27. – 2020/5 (július)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

Írók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Tündérvilla Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

A folyóirat korábbi példányai a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

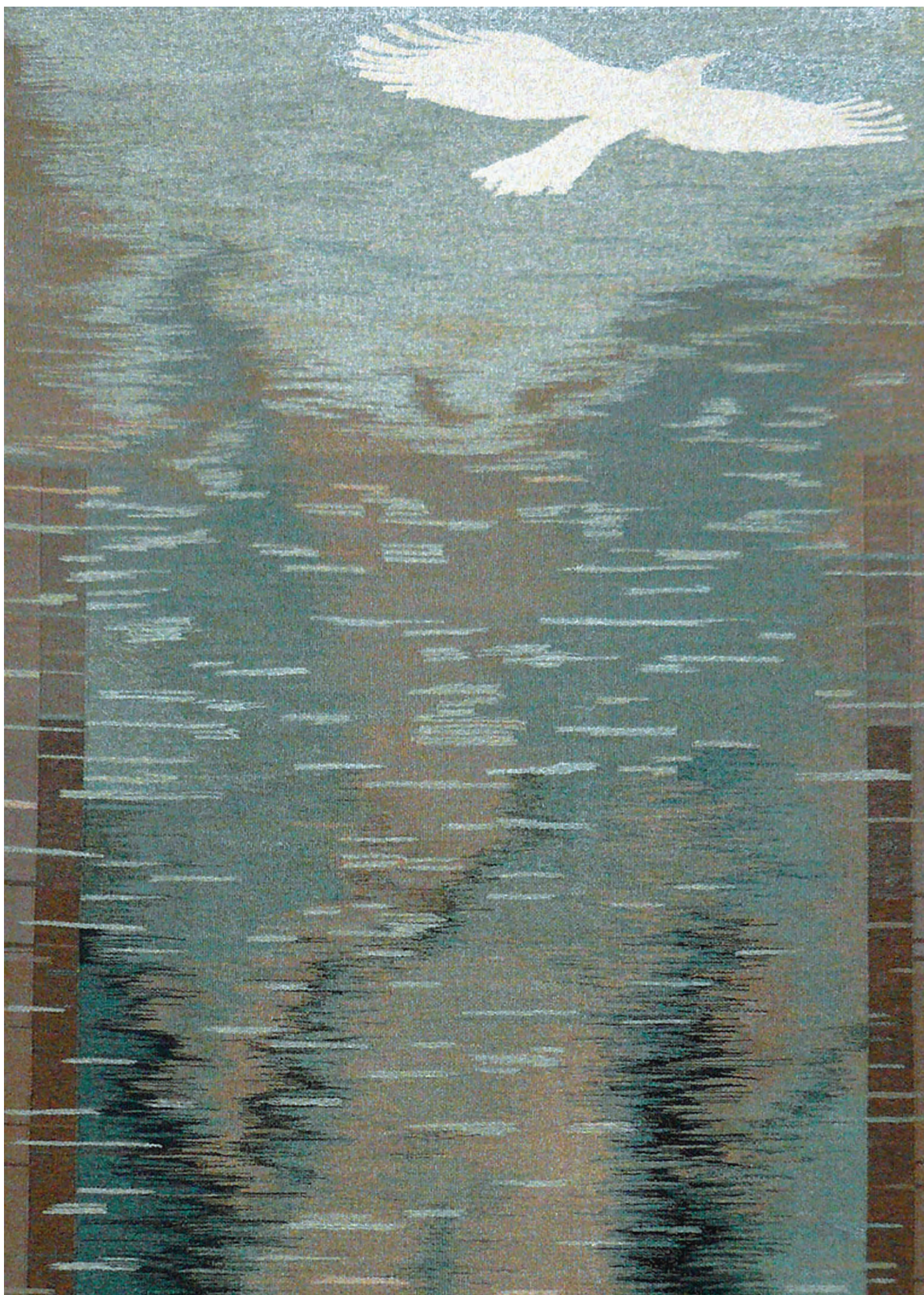
ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVÉS SÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK

DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS

KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS

LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVÉS SÉG | TERVEZŐGRAFIKA

TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

VÁSÁRHELYI Kata: Non omnis moriar (részlet) | Kata VÁSÁRHELYI: Non omnis moriar (detail) | 2008, gyapjú, francia gobelin, a teljes méret: 200x100 cm

Fotó: Vásárhelyi Kata (*Cikkünk a 22. oldalon*)

